

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА «КРОК»
Навчально-науковий інститут психології**

Кафедра психології

Кіндрась Владислав Іванович

УДК 159.9

Кваліфікаційна робота

Вплив ціннісних орієнтацій на комунікацію молоді
053 «Психологія»

«Організаційна психологія»

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр

Кваліфікаційна робота містить результати власних доробок. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Науковий керівник (консультант)

Васильченко Ольга Миколаївна
доктор психологічних наук, доцент,
професор кафедри психології

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО–МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВПЛИВУ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ НА КОМУНІКАЦІЮ МОЛОДІ	
1.1. Поняття та особливості ціннісних орієнтацій.....	8
1.2. Вплив середовища на формування ціннісних орієнтацій.....	23
Висновки до розділу 1.....	39
РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВПЛИВУ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ НА КОМУНІКАЦІЮ МОЛОДІ	
2.1. Організація та методики дослідження.....	41
2.2. Дослідження впливу ціннісних орієнтацій на комунікацію молоді.....	47
2.3. Аналіз результатів дослідження.....	58
Висновки до розділу 2.....	80
РОЗДІЛ 3 РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДІ	
3.1. Практичні методи комунікації молоді	84
3.2. Рекомендації для корекції ціннісних орієнтацій.....	85
Висновки до розділу 3.....	89
ВИСНОВКИ.....	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	95
ДОДАТКИ.....	103

ВСТУП

Актуальність дипломної роботи на тему "Вплив ціннісних орієнтацій на комунікацію молоді" полягає в необхідності вивчення взаємозв'язку між ціннісними орієнтаціями та ефективністю комунікації у сучасному складному комунікаційному середовищі. Зрозуміння впливу ціннісних орієнтацій на комунікацію молоді має вагому значимість, оскільки ці орієнтації формують ціннісну систему особистості та визначають спосіб сприйняття, спілкування та реагування на інформацію.

Молодь, як активна частина суспільства, перебуває в постійній комунікації з різноманітними людьми, що створює унікальні умови для вивчення впливу ціннісних орієнтацій на комунікативні процеси. Важливо розкрити механізми, за допомогою яких ціннісні орієнтації впливають на стиль спілкування, вибір комунікаційних стратегій та сприйняття інформації.

Це дослідження має практичне значення, оскільки може послужити основою для розробки рекомендацій та методик поліпшення комунікації серед молоді. Отримані результати дозволять сформулювати спеціальні підходи до взаємодії, що враховуватимуть особисті цінності, переконання та потреби молоді, забезпечуючи більш ефективне й задовільне спілкування. Крім того, дослідження сприятиме покращенню міжособистісних відносин, що є важливим аспектом розвитку суспільства та побудови гармонійних міжлюдських взаємин.

Вище зазначені аспекти вплинули на вибір методів дослідження.

Мета дослідження- за допомогою емпіричних методів, а саме: методи збору емпіричних даних (методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокича, методика «Морфологічний тест життєвих цінностей» В. Ф. Сопова та Л. В. Карпушина); методи обробки та інтерпретації даних, кількісний і якісний аналіз результатів; Гра цінностей (ігровий підхід), вдалося довести суттєвість впливу ціннісних орієнтацій на комунікацію студентів та збільшити зацікавленість у пошуку власних цінностей.

Завдання роботи - провести теоретичні дослідження, анкетування за методом Рокича, провести гру на визначення індивідуальних і соціальних цінностей груп студентів. Зробити аналіз і висновок, стосовно цінностей, які відіграють найважливішу роль в комунікативних процесах молоді.

Захоплення ціннісними основами як індивіда, так і суспільства завжди зростало в кризові періоди історії, коли необхідність розуміння етичних цінностей ставала важливою. Радикальні зміни у суспільній системі і події останнього десятиліття призвели до переоцінки значення багатьох фундаментальних цінностей.

Ці зміни, що вимагають від кожної особи в суспільстві взяти на себе відповідальність за свою долю, призвели до поступового закріплення нової системи ціннісних орієнтацій у суспільній свідомості. Молодь, яка не повністю сприймає колишні цінності і виростає у вільному демократичному суспільстві, особливо потребує процесу самовизначення цінностей під час навчання у вищому навчальному закладі. Це важливо для успішного розвитку майбутньої професійної діяльності, яка ґрунтується на взаємодії "людина-людина".

Актуальність даної проблеми обумовлена конфліктом між сучасними соціальними умовами, що ставлять особливі вимоги до формування системи ціннісних орієнтацій особистості, та недостатнім розумінням психологічних факторів і механізмів її розвитку.

Уявлення про ієрархію переконань, яку втілює система цінностей особистості, стало широко поширеним в американській соціальній психології. За словами М. Рокича, цінності визначаються як "стійке переконання в перевагу певної форми поведінки або кінцевої мети існування з особистісної або соціальної перспективи, порівняно з протилежними або альтернативними формами поведінки або кінцевими метами існування".

Мета дослідження – дослідити вплив особливостей комунікації на загальні якості цінності комунікативних установок молодості.

Завдання дослідження. Для досягнення мети були поставлені наступні завдання:

1. Вивчити літературу по темі дослідження, розглянути теоретичні аспекти проблеми.
2. Підібрати методики для дослідження ціннісних орієнтацій у студентів.
3. Здійснити емпіричне дослідження цього впливу та проаналізувати результати дослідження;
4. Розробити практичні рекомендації студентам 4 курсу щодо попередження негативного впливу ціннісних орієнтацій на комунікацію молоді.

Об'єкт дослідження – комунікативний процес.

Предмет дослідження – ціннісні орієнтації як чинник особливостей комунікативного процесу у молоді.

Методи дослідження:

1. Аналіз літератури
2. Методи збору емпіричних даних (методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокича, методика «Морфологічний тест життєвих цінностей» В. Ф. Сопова та Л. В. Карпушина).
3. Методи обробки та інтерпретації даних, кількісний і якісний аналіз результатів.
4. Гра цінностей (сенсів)

Наукова новизна – дослідження полягає в застосуванні ігрового підходу для вивчення ціннісних орієнтацій молоді. Використання ігрового підходу у соціологічних та психологічних дослідженнях є релятивно новим напрямом, який дозволяє отримати більш деталізовану і точну інформацію про ціннісні пріоритети та установки молоді. Ігровий підхід дозволяє створити сприятливу та невимушену атмосферу для виявлення та вивчення ціннісних орієнтацій, спонукає молодь активно взаємодіяти, висловлювати свої думки та впливати на процес дослідження. Такий підхід відкриває нові

можливості для поглибленого розуміння ціннісних пріоритетів молоді та розробки ефективних стратегій підтримки їх розвитку та самореалізації.

Практичне значення даного дослідження полягає у тому, що в ньому містяться рекомендації, спрямовані на покращення комунікації молоді шляхом впливу на їх ціннісні орієнтації. Ці рекомендації базуються на отриманих дослідницьких результатах та аналізі ціннісних пріоритетів молоді.

Перш за все, для ефективного впливу на ціннісні орієнтації молоді важливо проводити систематичну роботу зі свідомістю та формуванням ціннісних стереотипів. Наприклад, за допомогою освітніх програм, тренінгів та ігрових методик можна стимулювати розвиток певних ціннісних орієнтацій, що сприятимуть позитивним комунікаційним зв'язкам. Додатково, важливо забезпечувати доступ молоді до різноманітних джерел інформації, що сприяють формуванню конструктивних ціннісних установок і розширенню світогляду.

Другий аспект полягає у підтримці та сприянні розвитку молодіжних ініціатив, які відповідають певним ціннісним орієнтаціям. Наприклад, створення спеціальних молодіжних організацій та проектів, де молоді люди з різними ціннісними пріоритетами можуть знаходити спільну мову, об'єднуватись навколо певних ідей та цілей. Такі ініціативи сприяють формуванню позитивного самовизначення та залученню молоді до конструктивної спільноти, що сприяє покращенню комунікаційних навичок та взаєморозумінню.

Отже, рекомендації, розроблені на основі цього дослідження, мають практичне значення для вдосконалення комунікації молоді. Шляхом впливу на їх ціннісні орієнтації і сприяння їх розвитку, можна стимулювати позитивні зміни в комунікаційному середовищі, сприяючи побудові конструктивних і взаємовигідних відносин між молодими людьми та їх оточенням.

Експериментальна база дослідження студентів 4 курсу

Положення та висновки дипломної роботи ґрунтуються на працях вчених, які виступають пов'язаними з регулюванням даної теми та/або доповнюють її.

Структура і обсяг роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, семи підрозділів, висновку, списку використаних джерел (60 найменування) та додатків. Загальний обсяг роботи 114 сторінок, основний обсяг 91 сторінок. Робота містить 10 таблиць, 1 рисунок, 8 додатків.(на 103-114 сторінках).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВПЛИВУ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ НА КОМУНІКАЦІЮ МОЛОДІ

1.1. Поняття та особливості ціннісних орієнтацій.

Людина за своєю природою здатна до постійних змін, вдосконалення або деградації. Усі ці процеси є цілком логічними та відбуваються за тих чи інших умов, що дає можливість психологам передбачити подальший вектор руху людини як особистості у світі. При цьому, досить почесне місце в цьому питанні займають вікові характеристики. Так, темперамент, його вплив на прийняття рішень та вплив на свідомість абсолютно залежить від вікових характеристик людини. Щодо останнього, то одним із найбільш складних та змінних вважається завжди молодіжний вік. При цьому, в ході дослідження та налізу літератури ми дійшли до висновку, що фактично сучасна література не має достатньої кількості.

Обговорення питання про межі молодіжного віку є особливо актуальним в аспекті незавершених процесів формування правових засад державної молодіжної політики та цілої низки проблем соціалізації представників нового покоління.

Молодь, як соціально-демографічна група, суспільний та науковий феномен є об'єктом уваги багатьох наук (філософії, соціології, психології, демографії, антропології та інших) та комплексних міждисциплінарних досліджень. Юристами також робляться спроби визначити досліджуване поняття з акцентом на правовий статус: «Молодь – це категорія населення віком 14-30 років [1, с.11-12].

Незважаючи на те, що поняття «молодь» є широковживаним, коректність використання цього терміна в наукових дослідженнях досі сумнівається. Очевидним видається виділення молоді, як особливої групи, що відрізняється від інших певними віковими характеристиками, при цьому

віковий діапазон аргументується не тільки хронологічними рамками, а й суспільним становищем та соціальним статусом.

Вважається, що початком молодості (кінцем дитинства) є момент, коли в організмі людини завершуються фізіологічні та психічні процеси, пов'язані із статевою зрілістю; а кінцем молодості – момент, коли юнак повністю вступає у становище дорослого.

Англійський вчений Саймон Ф. запропонував свій підхід до виділення молоді, а саме: розгляд соціального контексту стану молодості як процесу переходу від дитинства до дорослості. У його поданні, основними напрямками змін від дитинства до дорослості є: перехід від залежності - до незалежності та від безвідповідальності - до відповідальності.

У цьому сенсі поняття молоді – це соціальний конструкт, певний узагальнений образ виділення людей більш менш певного віку (Фрісом було запропоновано кордону від 11 до 28/30 років), котрим характерний обмежений доступ до значних економічних, соціальних і культурним ресурсам [2, с.14-15].

Аж до порівняно недавнього часу молодіжна проблематика розглядалася перевагу в контексті теорії про загальну рівність людей. Молодь визнавалася особливою соціальною групою, яка потребує певних гарантій захисту з боку держави, але особливості її формування, соціального становлення та розвитку привернули увагу вчених лише в середині ХХ ст.

Одним із перших на специфічні соціальні риси молоді звернув увагу німецький соціолог Карл Мангейм (1893–1947). Він вважав, що молодь є свого роду резервом, що виступає на передній план, коли таке поживлення стає необхідним для пристосування до мінливих чи якісно нових обставин. Динамічні суспільства рано чи пізно повинні активізувати і навіть організувати їх (ресурси, які у традиційному суспільстві не мобілізуються і інтегруються, а часто придушуються) [2, с.16].

Молодь, на думку Мангейма, виконує функцію поживляючого посередника соціального життя; ця функція має своїм важливим елементом

неповну включеність до статусу суспільства. Цей параметр універсальний і обмежений ні місцем, ні часом. Вирішальним фактором, який визначає вік статевої зрілості, є те, що в цьому віці молодь вступає в суспільне життя і в суспільстві вперше стикається з хаосом антагоністичних оцінок. На думку Мангейма, молодь ні прогресивна, ні консервативна, вона - потенція, готова до будь-якого починання [3,с.91].

Справді, як слушно зазначають окремі дослідники, при уважному вивченні появи та зміни теорій молоді протягом ХХ століття не можна не помітити, що стрибки в теоретичному осмисленні молоді за часом збігаються (з невеликою затримкою) з періодами, коли молодь особливо яскраво виявила свої зримі риси. соціальний феномен через самореференцію у формах молодіжного руху Теоретично представляється цікавим те, що на усвідомлення суспільством феномена молоді вирішальний вплив надають прояви молоді у формах молодіжного руху.

Виділення молоді, як самостійної соціальної групи для соціологічного аналізу, пов'язане було, на думку ряду вчених не лише з сплесками суспільно-політичних рухів, а й з процесами індустріалізації. Разом із бурхливим розвитком міст та масовими переселеннями, з'явилися і перші симптоми «молоді, як проблеми». Молодь не просто стала видимою, а й почала відкрито загрожувати спокою та безпеці населенню зростаючих міст.

У другій половині ХХ ст. дослідження молодіжної проблематики переважно зводилися до виділення особливої молодіжної субкультури. Так у рамках функціоналізму молодь розглядалася як носій культури, покликаної вирішити певні проблеми, що виникли внаслідок повоєнних змін в американському суспільстві, насамперед у результаті індустріалізації. Саме в цей період з'являється поняття «тінейджер» (буквально підліток).

Функціоналістський підхід до молодіжної культури вперше реалізував Т. Парсонс під час Другої світової війни під час дискусії про роль вікових груп у суспільстві. Більш глибоко розробив її Ш. Айзенштадт [4,с.235], при цьому центральними питаннями його дослідження були процес передачі

цінностей від одного покоління до іншого, трансляція та подальша реалізація цінностей у нових соціально-культурних та економічних умовах. Молодіжну культуру він розглядав як інститут, який регулює процес відокремлення дитини від сім'ї, підготовку молоді до зайняття своєї статусної позиції у дорослій соціальній системі, виділяючи такі аспекти:

- маргіналізація молоді, яка не може бути повністю інтегрована в соціальну систему;

- Наявність формальних навчальних інститутів контролю (школи, коледжі, медіапродукти та ін). Айзенштадт вважав, що молоді люди по своєму прагнуть набуття почуття стабільності, щоб якимось компенсувати соціальний досвід змін, до власної гідності, щоб якимось компенсувати соціальний досвід безвладдя. Молодіжна культура - це певний результат цих прагнень, оскільки вона забезпечує ясний набір цінностей, позицій та поведінкових норм, яким потрібно слідувати, щоб не відбувалося навколо них. За допомогою своїх дій молодіжна культура допомагає молодій людині відчувати себе добре (комфортно, стабільно), хоч би як оцінювали її дії оточуючі.

Функціоналісти пояснюють соціальні інститути у термінах соціальних проблем та їх культурних рішень. Ці проблеми розглядаються та описуються з посиланнями на напругу, яка існує всередині соціальної структури. Молодіжна проблема полягає, таким чином, у маргінальному статусі молодих людей, а молодіжна культура покликана послабити їх занепокоєння, побоювання та сумніви [5, с.54].

Важливою ознакою, що характеризує молодь як соціально-демографічну групу, вважають соціальну зрілість: «такий стан особистості в системі суспільних відносин, коли особистість виступає фактично повноправним носієм соціальних ролей у сфері економіки, політики та права, коли вона усвідомлює свою роль і відповідальність і виконує обов'язки, що звідси випливають. », і як основний критерій соціальної зрілості

підростаючого покоління виділяють лише досягнення економічної самостійності, набуття стабільної професії.

Дослідники розкриваючи поняття «молодь», як правило, враховують психофізіологічні, економічні та соціальні критерії. Так, на думку цілої групи дослідників молодь перебуває у стадії формування організму та психіки, тобто, це фізично та духовно не зміцніла вікова група. Молодь лише входить у життя, стає, але ще стала матеріально незалежною, самостійною групою. Для неї характерна незакінченість процесу соціальної адаптації, несформованість системи ціннісних орієнтацій. У зв'язку з цим молодь постає як найбільш динамічна частина суспільства [5,с.91].

Деякі сучасні автори вважають, що такі ознаки характеризують її як інфантильну частину суспільства. Однак ці ознаки дійсно багато в чому характерні як для молоді 60-х років минулого століття (коли вони були сформульовані), так і для сучасної молоді. І йдеться тут не про інфантилізм, а про ті проблеми, які стосуються саме молодіжного віку.

Велику увагу вивчення психології молоді як особливої соціально-демографічної групи приділяв І.С. Кон. Значний інтерес становлять його навчальні посібники «Психологія юнацького віку: проблеми формування особистості» та «Психологія старшокласника». І.С. Кон дає визначення категорії молодь, визначаючи її як соціально-демографічну групу, що виділяється на основі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального стану та обумовлених тим та іншим соціально-психологічних властивостей [6].

Намагаючись охопити весь комплекс демографічних, біологічних та соціальних характеристик цієї групи автор дає досить детальне визначення. Безперечним його плюсом, на нашу думку, є диференціація молоді на підгрупи. Справді, цілком очевидно, що з яких би позицій ми не намагалися розглядати молодь, групи молодих людей та 20-30 років істотно відрізнятимуться практично за всіма параметрами, починаючи від психологічних та фізіологічних характеристик до соціального статусу та

системи прав та обов'язків. . Досить точно визначає і фактори, які детермінують особливості молоді. Мабуть, тільки в одному не можна погодитись з автором даного визначення: молодь не є результатом процесу соціалізації, власне від інших соціальних груп її відрізняє саме перебіг цього процесу.

Розгляд соціально-психологічної характеристики молоді розпочнемо з критеріїв, що виділяють у науковому світі. Так, у науковій літературі як основні критерії змісту цього поняття визначають: вік, медично-антропологічні дані, юридичний, психофізіологічний фактори, соціально-психологічні особливості, суперечливість дій та поглядів, професійну орієнтацію та ін. При цьому найбільшу перевагу дослідники віддають такому критерію, як вік. Всі інші перелічені критерії найчастіше у науковому світі визнають другорядними [1].

З урахуванням психологічних досліджень можна припустити, що до молоді слід зарахувати осіб віком від 18 до 30 років. У зазначеному віковому відрізку у молоді виробляються певна самосвідомість та стиль життя, які залежать від виховання та навчання. Крім того, визначальне значення для встановлення дефініції «молодь» мають: проміжне соціальне становище, психологічні характеристики цього вікового періоду, тип суспільного устрою, культура та властиві даному суспільству закономірності соціалізації, розбіжність різних видів зрілості.

Ознакою розвитку самосвідомості молоді є поява відкритого свого «Я». У цьому велику роль розвитку свого «Я» грає соціальне середовище. Дослідники вказують що самосвідомість і є інтеріоризована, перенесена всередину соціальна свідомість.

Самосвідомість молодих людей залежить від відносин, що складаються у суспільстві. Це положення виходить з того, що молоді люди розвиваються як особистості певної людської спільності і від системи цієї спільності залежить самосвідомість конкретної молодої людини[6,с.26].

Молода людина починає шукати сенс життя, і вона бажає охопити одним разом більше, ніж може отримати або зробити сьогодні, тому для нього ідеї більш суб'єктивно прийнятні. У свою чергу, обираючи певну ідею, він робить соціальний індивідуально-особистісний вибір, що ідентифікує його самовизначення. Цілком праві дослідники, які відзначають, що стикаючись з широким колом суспільних відносин, юнак пристрасно бажає «знайти себе» – розкрити свої реальні, досі не виявлені можливості, вибрати з величезної кількості видів діяльності ті, які максимально відповідають його індивідуальності.

Свобода вибору в суспільстві робить це завдання дуже важким. Психологічна проблема процесу ідентифікації є зворотною стороною свободи вибору [3]. У зв'язку з цим слід зазначити, що втрата цінностей громадянського суспільства, вироблених роками, посилила юнацьку кризу ідентичності і викликала кризу життєвого самовизначення молоді як соціальної групи. Така обстановка викликала у молоді сумнів, критичну переоцінку цінностей та психологічну руйнацію уявлень про взаємини у громадянському суспільстві. Знизився мотив самореалізації та підвищився мотив життєзабезпечення «мати» (наприклад, мати владу, багатство, насолоди, репутацію, успіх). Найбільша кількість молодих людей сьогодні не має жодних цінностей. Вони не можуть забезпечити особисту безпеку для себе та своєї сім'ї. Їм незвичний певний порядок. Для них не існують традиції та звичаї, чесність, справедливість, порядність, борг не є пріоритетними. При цьому найбільшою проблемою більшості молоді стали гроші.

Пріоритетними для молоді стали особисті цінності: «Я», «моя свобода та безпека» та «улюблені мною люди». На другий план відсунуто суспільні цінності. Цінності для молоді варіюються залежно від регіону, освіти, рівня добробуту. Вони стали залежати від певних стереотипів і рішень, що приймаються молодими людьми, хоча ні цінності, ні рішення не відповідають потребам усієї молоді[7,с.16].

Однією з основних потреб молоді є романтика. Молоді люди прагнуть того, що їм невідомо, але цікаво. Вони, ризикуючи всім, шукають пригод. З одного боку, це добре, оскільки вони тяжіють до ризику та героїзму. Але, з іншого боку, ризик та героїзм мають бути виправданими та виходити з громадянського обов'язку, людяності, законності, гуманізму, патріотизму, моральності, моралі.

Ризик молодій людині може бути пов'язаний із втратою певних життєвих цінностей: життя, здоров'я, матеріального благополуччя, професії, посади, кар'єри, честі, гідності, сім'ї. Коли молодик добровільно ставить такі цінності в стан крайньої небезпеки, він може легко переступити поріг злочинності внаслідок будь-якого зриву. Посилення ризикових положень молодими людьми можливе у тих випадках, коли вони стають менш залежними від таких соціальних інститутів, як держава, суспільство, сім'я, школа, колектив. У цьому випадку молода людина може стати найбільш вразливою та легкодоступною для осіб, які займаються пропагандою.

Для молоді характерне прагнення яскравим і незвичайним обставинам у житті. Таке прагнення і призводить у наш час до демонстрації своєї позиції шляхом асоціальних вчинків, з трактуванням їх як проявів «сміливості» та «оригінальності». Завищена самооцінка та юнацький максималізм молодих людей заважають правильно оцінити дійсність. Таке становище призводить молодь до песимістичних поглядів та апатії до всього майбутнього. Крім того, соціальна активність молоді людини часто призводить до соціальної критики. Соціальна критика у свою чергу фіксує увагу молоді людини на тому, що вона не відповідає тому ідеалу, який побудував для себе[8,с.17-18].

Соціально-психологічними особливостями молоді є надання опору тим виховним процесам, яким вони піддаються з боку авторитетних їм осіб, і бажання їх подолання. У такий період життя молоді люди та батьки віддаляються один від одного, оскільки батьки вважають свою дитину дорослою, але не бачать у ній рівної собі людини. У зв'язку з цим у молоді людини з'являється почуття непотрібності та самотності. Якщо батьки не

побачать у молодій людині рівного і не роз'яснять, як реалізувати себе в суспільстві, то у нього з'явиться можливість втілити себе і своє «Я» у різних сферах, при цьому не надаючи значення тому, що це за сфера діяльності.

Основним елементом, що впливає соціально-психологічний розвиток молоді, є суспільна свідомість. Багато в чому свідомість молодих людей визначається тією групою, з якою вони спілкуються, оскільки вони хочуть виділятися і прагнуть зберегти відносини з групою [9]. Така свідомість молоді має нераціональний характер. Крім того, молодими людьми психологічно позитивно сприймається таке об'єднання, як "ми" чи "ми брати", "ми сила". Будь-яке протистояння такій соціальній групі поєднує молодих людей, і поняття «ми брати» стає ключовим принципом психічного формування.

Проведені дослідження показують, що психосоціальна сутність молоді людини та групи, до якої він належить, ідентичні. Психологічний розвиток, який здобув юнак у дитинстві, починає далі розвиватися під впливом тих соціальних груп, з якими він себе ідентифікує. У групі молодий чоловік ототожнює себе з іншими членами і бере на себе певні соціальні ролі [10]. При цьому до структури ототожнення входять соціальний та особистісний аспекти. Взаємозв'язок цих елементів у тому, що особистісна ідентичність формується соціальної основі і зберігає із нею зв'язок через використання мовних категорій, мають соціально обумовлений характер. У зв'язку з цим слід зазначити, що психологічна проблема виникає у молоді людини тоді, коли вона обирає соціальну групу, з якою готова ідентифікувати себе. Індивідуальність одних молодих людей формується не зовсім усвідомлено, оскільки є явища як контрольовані свідомістю та волею молоді людини, так і не контрольовані, хоча вона діє у свідомості. При цьому домінує несвідомість прийнятих норм, звичок, форм поведінки, мислення, пов'язані з груповою належністю. У разі частка активності молоді людини дуже низька. Такий стан говорить про низьку самооцінку. І вона, як наслідок, спричиняє підвищену агресію.

Все перелічене вище вказує на те, що основними факторами, що впливають на соціально-психологічний розвиток молодих людей, є [11, с.23]:

- Універсальний віковий психічний розвиток;
- суспільна свідомість, що впливає на молодь;
- Соціальні елементи суспільства.

Ціннісні орієнтації особистості, що пов'язують внутрішній світ із навколишньою дійсністю, утворюють складну багаторівневу ієрархічну систему, займаючи положення між мотиваційною сферою та системою особистісних смислів. Відповідно, ціннісні орієнтації особистості виконують подвійні функції. З одного боку, ціннісні орієнтації особистості виступають як найвищий контрольний орган регуляції всіх спонукачів активності людини, визначаючи прийнятні способи їх реалізації. З іншого – як внутрішнього джерела життєвих цілей людини, висловлюючи відповідно те, що є для нього найбільш важливим і має особистісний сенс. Ціннісні орієнтації особистості, є найважливішим психологічним органом саморозвитку та особистісного зростання, визначаючи одночасно його напрямки та способи його здійснення.

Основою особистості є ціннісні орієнтації, з яких вона пізнає світ. Включення суб'єкта до пізнання і означає ці ціннісні орієнтації. За Шпрангером, ціннісні орієнтації особистості – продукт загальної ціннісної орієнтації людства. Це суто духовний початок, що визначає у кожної людини поняття світу і є похідною частиною загального людського духу. Виходячи з цього, Е. Шпрангер виділяє шість типів особистості [12]:

- 1) теоретична людина – основна цінність – це пошук істини;
- 2) економічна людина – основний акцент робиться на корисних та практичних цінностях;
- 3) естетична людина – найвищою цінністю вважаються стиль і гармонія, навколишня дійсність оцінюється і сприймається з погляду витонченості чи відповідності ситуації.

4) соціальна людина – головна цінність - це любов, прагнення до загальної любові, любові до всього людства;

5) політична людина – основна ціннісна спрямованість – особиста влада, вплив, популярність, не обмежені сферою політики.

6) релігійна людина – ціннісна орієнтація полягає у пошуку сенсу життя, вищої духовної сили.

Подані типи особистості не є класифікацією людей, вони показують лише їх відмінності за ціннісними орієнтаціями людини. Всі ці типи трактуються Е. Шпрангер як універсалії людської природи, незалежні від місця і часу, без урахування конкретних історичних і соціальних умов.

Проблема регулятивної ролі вищих людських цінностей-сміслових утворень розглядається представниками гуманістичного спрямування.

Центральною ланкою теорії особистості А. Маслоу є самоактуалізація – прагнення людини до більш повного виявлення та розвитку своїх особистісних можливостей, яке є найвищим ступенем в ієрархії потреб. За А. Маслоу, всі люди, що самоактуалізуються, прагнуть до реалізації «буттєвих» цінностей. Їх ці цінності виступають як життєво важливі потреби. А. Маслоу вважає, що є певні цінності, властиві кожній людині. Він виділяє дві групи цінностей [13, с.68]:

а) Б-цінності (цінності буття) – вищі цінності, властиві людям, що самоактуалізуються (істина, добро, краса, цілісність, подолання дихотомії, життєвість, унікальність, досконалість, необхідність, повнота, справедливість, порядок, простота, багатство, легкість без зусилля, гра, самодостатність);

б) Д-цінності (дефіційні цінності) – нижчі цінності, оскільки, вони орієнтовані задоволення якоїсь потреби, яка незадоволена.

Маслоу не звертається експліцитно до Д-цінностей. Цінності представлені А. Маслоу є частиною мотиваційно-потребової сфери, проте вони розглядаються без урахування визначальної ролі соціальних та історичних факторів розвитку особистості.

Попри відмінність трактувань особистості вітчизняної психології, як провідної особистісної характеристики виділяється спрямованість. Спрямованість особистості виражає одну з найістотніших її характеристик, що визначає соціальну та моральну цінність особистості. Зміст спрямованості – це передусім домінуючі, соціально зумовлені ставлення особистості навколишньої дійсності. Саме через спрямованість особистості її ціннісні орієнтації знаходять своє реальне вираження в активній діяльності людини, тобто мають стати стійкими мотивами діяльності та перетворитися на переконання.

Ціннісними орієнтаціями є те, що людина особливо цінує у житті, чого він надає особливого, позитивного життєвого сенсу. Також свідомий регулятор соціальної поведінки особистості. Ціннісні орієнтації грають мотиваційну роль і визначають вибір діяльності.

Ціннісні орієнтації формуються на основі вищих соціальних потреб та їх реалізація відбувається у загально-соціальних, соціально-класових умовах діяльності. Вони є складовими елементами свідомості, частиною його структури. У зв'язку з цим вони підкоряються принципу єдності з знання та діяльності. Цінності охоплюють життя людини і людства загалом у всіх його проявах та сторонах, а це означає, що вони охоплюють пізнавальну сферу людини, її поведінку та емоційно-чуттєву сферу.

Ціннісні орієнтації формуються у певних соціально-психологічних умовах, конкретних ситуаціях, які детермінують поведінку людини, задають їй певний «горизонт бачення», і є найважливішою характеристикою її особистості, оскільки визначають її відносини та особливості взаємодії з оточуючими людьми, детермінують та регулюють поведінку людини [14, с.137].

Усвідомлюючи власні ціннісні орієнтації, людина має місце у світі, розмірковує над змістом і метою життєдіяльності. У сучасній науці поняття «ціннісної орієнтації» співвіднесено, з іншого боку, з ціннісними

стандартами групи, класу, нації, соціальної системи, з іншого боку з мотиваційними орієнтаціями особистості.

Загальнолюдські цінності, свобода, совість, щастя характеризують підсумкові уявлення людини про гідне життя. Персональна ієрархія цінностей невідтворна та суворо індивідуальна. Комбінація поєднання взаємовідносин та взаємозв'язків ціннісних виборів нескінченна. Простеження соціального розвитку особистості здійснюється через динаміку його конкретних та приватних відносин до загальнолюдських цінностей, що акумулюють у собі досягнення культури.

Умовно коли ми говоримо цінності, ми маємо на увазі культурологічні цінності, вироблені людством за історію його існування та піднесення на гребінь сучасної культури. Зрозуміло, що одна людина до своїх цінностей включає їжу, гроші, речі та інших не визнає, а інша вважає їжу, речі, гроші умовами існування, а цінностями обирає любов, працю, прекрасне, природу, пізнання.

Цінності – це матеріальні чи ідеальні предмети, які мають значимістю для даного соціального суб'єкта з позицій задоволення його потреб та інтересів. У такому узагальненому формулюванні можна подати ті численні визначення цінностей, які існують у вітчизняній науці. Похідні від них ціннісні орієнтації є установки особистості цінності матеріальної та духовної культури [15, с.13-14].

Основною функцією цінностей та ціннісних орієнтацій є регулятивна функція, а саме регулювання поведінкою особистості у певних соціальних умовах. Особа, щоб почуватися повноправним членом суспільства, повинна оцінювати себе свою діяльність та свою поведінку з позицій відповідності їх вимогам культури. Відповідність життя і діяльності особистості прийнятим у суспільстві нормам і правилам створює відчуття власної соціальної повноцінності, яка є умовою нормального соціального самопочуття, і навпаки, відчуття невідповідності поведінки вимогам суспільства занурює людину в стан дискомфорту, може стати причиною важких переживань

особистості. Таким чином, людина потребує постійного контролю за ступенем своєї соціальної повноцінності. Зовнішній контроль за ступенем соціальної повноцінності здійснюється завдяки інституту громадської думки правовим органам тощо. Внутрішній контроль здійснюється самим індивідом з позицій і вимог суспільства, засвоєних їм у процесі соціалізації, і як самоконтроль. Самоконтроль є дієвим механізмом розвитку особистості, оскільки передбачає подальше коригування поведінки її відповідно до зазначених норм.

Оцінка особистістю своєї соціальної повноцінності здійснюється завдяки цінностям, які виступають як «один із властивих особистості шаблонів для оцінки, для усвідомленого чи неусвідомленого «вимірювання» допустимих у конкретних обставинах зразків соціальної поведінки.

Цінності виступають критеріями оцінки як всього життя особистості, так і окремих її вчинків і дій; тому що вони дають підстави для вибору альтернативних способів дії, для відбору та оцінки цих альтернатив. Ця діяльність оцінювання здійснюється особистістю не з точки зору корисності чи потреби, а з погляду уявлень про хороше і погане, з погляду належного. Цінності є критеріями оцінки та навколишньої дійсності: через систему цінностей як би фільтрується вся інформація, що сприймається і переробляється особистістю. "Призма цінностей" посилює одну інформацію та, навпаки, послаблює чи ігнорує іншу [16, с.41]. Всі явища і події, що відбуваються у світі, видаються їй у різному світлі, відповідно до тієї позиції, з якою вона дивиться а їх. Тому цінності визначають як «локатори моральної свідомості особистості», головною функцією яких є створення впорядкованої, стабільної, яка має для людини значення картини світу.

У цінностях резюмується весь життєвий досвід особистості, цей компонент структури особистості, з позицій вчених, «є деякою вісь свідомості, навколо якої обертаються помисли і почуття людини і з погляду якої вирішуються багато життєвих питань».

Наявність усталених ціннісних орієнтацій характеризує зрілість людини і забезпечує її стійкість і стабільність. Так, наприклад, стійка структура ціннісних орієнтацій визначає такі якості особистості, як активність життєвої позиції, завзятість у досягненні цілей, вірність певним принципам та ідеалам, цілісність, надійність; і, навпаки, суперечливість у ціннісних орієнтаціях тягне у себе непослідовність, непередбачуваність поведінки людини; нерозвиненість ціннісних орієнтацій особистості визначає її інфантилізм, панування зовнішніх стимулів у поведінці особистості, а отже, конформізм, безликість людини [17].

Більшість людей коливаються між різними системами цінностей і тому ніколи не розвиваються повністю в тому чи іншому напрямі; у них немає ні особливих добродетей, ні особливих вад; вони схожі на монету, що стерлася, тому що в них немає тотожності собі.

Отже, цінності – це ядро структури особистості, що визначає її спрямованість, вищий рівень регуляції соціальною поведінкою особистості. Інший важливою функцією цінностей є прогностична функція, оскільки на основі здійснюється вибірка життєвої позиції та програм життєдіяльності, створення образу майбутнього, перспективи розвитку особистості. Отже, цінності регулюють як справжній стан особистості, а й майбутнє її стан; вони визначають як принципи її життя, а й її мети, завдання, ідеали. Цінності, що виступають як уявлення особистості про належне, мобілізують життєві сили та здібності особистості на досягнення певної мети.

Особистість багатьма психологами та філософами трактується як міра соціальності в людині, а оскільки соціальність людини вимірюється ступенем засвоєння цінностей суспільства, дозволяють йому жити і як його повноправного члена. Зважаючи на обмеженість індивідуального життєвого ресурсу, особистість змушена вибудовувати свої цілі та цінності, визначати для себе їхні пріоритети [18]. Практично це виявляється у тому, що чим менше життєвий ресурс особистості, тим жорсткішою стає система цінностей

особистості, тим яскравіше проявляється її ієрархічність, а кількість елементів зменшується.

Таким чином, ціннісні орієнтації є одним із основних компонентів структури особистості. Вибірковість освоєння цінностей забезпечує ієрархічність індивідуальної системи цінностей особистості, її неповторну своєрідність та унікальність. У свою чергу унікальність та своєрідність індивідуальної системи цінностей визначає неповторність і своєрідність самої особистості, адже відповісти на запитання: яка та чи інша особистість – це насамперед відповісти на питання: які цінності особистості, що визначають її ставлення до основних сфер життя до світу, іншим людям і самому собі.

1.2. Вплив середовища на формування ціннісних орієнтацій.

Становлення свідомості осіб молодіжного віку відбувається під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників.

Велике значення в цьому процесі мають відносини із партнером, підбір партнера для сімейних відносин, влаштування сім'ї. Проблема вибору довгострокового партнера жінкою фертильного віку з біологічної точки зору полягає в тому, що якість вибору здатна підвищити ймовірність народження здорових дітей та їх подальший репродуктивний успіх. З соціального погляду, якість вибору може проводити тривалість партнерських відносин. Таким чином, від жінки фертильного віку більшою мірою залежить вибір довготривалого партнера – чоловіка. Дослідження останніх років показали, що у популяції чоловіків є гандикап, на який орієнтується жінка у процесі вибору. Більшість чоловічих фенотипно-привабливих для жінок ознак обумовлені впливом стероїдного гормону тестостерону. Подібні ознаки у фенотипі називають маскулініми. Наприклад, анатомічні параметри обличчя у чоловіків з високим рівнем тестостерону - особа більш маскулінна, і навпаки[19,с.115].

Маскулінна особа оцінюється жінками фертильного віку як приваблива. Тестостерон у чоловіків, детермінуючи формування більш маскулінного зовнішнього вигляду, водночас знижує імунну відповідь, будучи імуносупресором. Ця ситуація змушує осіб чоловічої статі на компроміс. Чоловіки, які мають слабку імунну систему, не зможуть мати привабливі для жінок ознаки, і, навпаки, чоловіки, які мають привабливий зовнішній вигляд, повинні мати значно активнішу імунну систему. Тому тільки чоловік, який має справді гарне здоров'я, може дозволити собі виражені маскулінні ознаки у фенотипі. Крім маскулінності обличчя, тестостерон обумовлює і маскулінність тіла. Більш міцна статура чоловіка вважається привабливою для більшості жінок. У деяких дослідженнях маскулінна статура була оцінена жінками фертильного віку як більш приваблива, ніж маскулінна особа. Параметри голосу також залежить від рівня тестостерону. Голос маскулінного чоловіка оцінюється жінками як привабливіший. Агресивна поведінка, яка також зумовлена циркулюючим рівнем тестостерону, допомагає чоловікам забезпечити репродуктивний успіх. Тому домінантна поведінка, близька до агресивної, здається жінкам фертильного віку привабливою. Таким чином, багато привабливих ознак зовнішнього вигляду чоловіки залежать від рівня тестостерону, який, у свою чергу, є гандикапом. Жінка здійснює вибір партнера, звертаючи увагу на маскулінність обличчя, тіла, голосу, поведінку чоловіка. Чим помітніша маскулінність у фенотипі чоловіка, тим більша ймовірність, що жінка фертильного віку віддасть перевагу саме такому партнеру[10,с.5].

Якщо соціальну поведінку інших видів тварин вважають відносно простою, то у людського вигляду вже діти виявляють складні форми розпізнавання соціальних ситуацій. Для дорослих представників виду характерна висока значимість соціальної складової, зокрема у процесі вибору партнера. Біологічна та соціальна еволюція протікає спільно, і якщо в рамках першої живі організми прагнуть забезпечити собі репродуктивний успіх, передачу генів у ряді поколінь, то громадська еволюція допомагає змінювати

та закріплювати форми поведінки, що реалізують виконання завдань біологічної еволюції[20,с.17].

Існує ряд психологічних уявлень у тому, як вибирають собі довгострокового партнера. Більшість із них беруть за основу різноманітні психологічні особливості особистості. Для відображення мотиваційно-потребової сфери у процесі вибору партнера було розроблено теорію компліментарних потреб. У рамках цього підходу вибір партнера трактується як пошук індивідуумом людини протилежної статі, здатної своїми психологічними якостями доповнювати якості того, хто шукає. Однією з найвідоміших теорій у даному концептуальному руслі вважається інструментальна теорія. Відповідно до її положень людина буде, залежно від своєї статі, орієнтуватися на психологічні якості партнера, характерні для іншої статі. Таким чином, чоловік віддаватиме перевагу фемінінній за поведінкою жінку, а жінка - маскулінному за поведінкою чоловіку. Існують й інші психологічні теорії, які пояснюють механізми вибору довгострокового партнера в людини. До них належить «кругова теорія кохання», згідно з якою здійснення вибору відбувається за допомогою чотирьох послідовних процесів: встановлення контакту, виникнення почуття довіри, поява взаємодоповнюючих звичок у партнерів, реалізація потреб у коханні та довіра всередині шлюбної пари. Пропуск одного з процесів може негативно зашкодити результаті вибору довгострокового партнера. Негативна реалізація також зменшуватиме ймовірність появи стійкої пари[21,с.81].

До класичних психологічних уявлень про вибір шлюбного партнера належить психоаналітичне трактування процесу вибору. Згідно З. Фрейду, діти відчують сексуальні імпульси до батька протилежної з ними статі. Для хлопчиків буде характерний потяг до матері, а дівчаток – до батька[22]. Емпіричні дослідження останнього часу показали спроможність уявлень вчених, які працюють у рамках класичного психоаналізу. Люди частково здатні до відображення образу свого батька та подальшого пошуку партнера зі схожими рисами у фенотипі.

Крім суто психологічних теорій, досить поширені концепції вибору партнера, засновані цілком на соціальних механізмах. У таких підходах найбільш значущими вважаються чинники соціальної реальності, а людина, яка здійснює вибір, виявляється під впливом насамперед цих змінних. Причини психологічного чи біологічного характеру у подібних теоріях розглядаються недостатньо чи зовсім опускаються. У таких теоріях фігурує зовнішня оцінка партнера, оцінка інтересів та цінностей, взаємні зобов'язання, рольові уявлення. Деякі дослідники теорії питання виділяли окрім соціального компонента та культурний, додаючи у процес вибору фільтри культури (віросповідання, частини традиційної етнічної культури тощо) [22,с.46]. Партнерська пара може бути досить міцною при збігу цінностей вищих порядків та розбіжності цінностей нижчих порядків. Інакше кажучи, при збігу поглядів на питання народження дітей і при розбіжності поглядів.

У сучасному науковому просторі молодь як соціальна група традиційно привертає до себе особливу увагу. Молодіжна проблематика є предметом обговорення у філософії, соціології, психології, педагогіці, соціальній роботі. Будучи досить великою соціально-демографічною групою, молодь займає важливе місце у народному господарстві, у виробництві та є, по суті, основним джерелом поповнення трудових ресурсів. Маючи творчі здібності, перебуваючи на етапі розвитку фізичних, розумових та соціальних якостей, молодь виступає одним із носіїв інтелектуального потенціалу суспільства і має велику соціальну та професійну перспективу. Вона здатна швидше за інші соціальні групи суспільства опанувати нові знання, професії та спеціальності.

У найширшому понятійному контексті молодь сприймається як широка сукупність групових спільнот, які утворюються з урахуванням вікових ознак і з ними основних видів діяльності. У вузькому, соціологічному, сенсі молодь сприймається як соціально-демографічна група, виділена з урахуванням зумовлених віком особливостей соціального

становища молоді, їх місця та функцій у соціальної структурі суспільства, специфічних інтересів і цінностей [23].

Для аналізу молоді як вікової групи, на наш погляд, доцільно зупинитись на кількох взаємопов'язаних між собою питаннях. По-перше, це спосіб життя, специфіка соціального статусу молоді, а також місця та функції в сучасній суспільній системі. По-друге, це аналіз історико-соціальних передумов виникнення молодіжної групи та їх трансформація у сучасній соціокультурній ситуації. І по-третє, це досягнення дорослості як ключове завдання даного життєвого етапу та її актуальні характеристики.

Специфіка соціального статусу молоді як соціальної групи проявляється в тому, що ця група «неповного» входження в суспільство, що характеризується проміжним становищем між дитинством і дорослістю. Молода людина не відіграє більше ролі дитини і водночас не є повноправним носієм ролей дорослих людей.

Молодь як вікова група характеризується специфічним способом життя, стилем поведінки, культурними нормами та цінностями. Характеризуючи спосіб життя молоді, доцільно звернутися до синонімічного з поняттям «молодь» поняття «молодість», використання якого наголошує на значенні початку, свіжості, розквіту. Молодість – це особливе відчуття світу, себе, спрямованість у майбутнє, оптимізм, життєлюбність, жага до діяльності. Молодість – це один із станів душі, властивих кожній людині, що проявляється в спонтанній поведінці, безпосередності, нестандартності реакцій.

Молодість як час початку пов'язана у свідомості з майбутнім, перспективами, надіями, тому виявляє більше деяку спрямованість (інтенцію), ніж певні характеристики. Наприклад, це виявлено у визначеннях «молодий фахівець», «молодий батько», «молодий працівник», які більше обіцяють відбутися, ніж виявляють конкретний результат. Водночас часто цей життєвий період сповнений стресів, проблем, конфліктів із самим собою та суспільством [24].

Молодість у соціальному плані чітко пов'язана з набором соціальних завдань, ролей та статусів. До них, зокрема, належать здобуття освіти, початок професійної діяльності, вибір супутника життя та побудова власної родини. Це ключовий період переходу між залежним та слабким періодом дитинства та незалежною, автономною та дуже сильною стадією дорослого життя. Якщо дитинство більшою мірою пов'язане з навчанням у школі, а доросле життя – з професійною (трудовою) зайнятістю, то молодість як період перебуває між цими соціальними сферами; це закінчення обов'язкової середньої освіти та початок трудової діяльності.

Якщо дитинство проходить у батьківській сім'ї, а доросле життя пов'язане з побудовою власної сім'ї та народженням дітей, то молодість – це стадія переходу між ними. Ці дві основні точки трансформації є основними завданнями розвитку в молодіжній групі. І саме розв'язання цих двох завдань характеризує молодість як вікову групу [25,с.49].

Окрім того, описане вище має безпосередній вплив на формування свідомості в осіб молодіжного віку. При цьому, доцільно виходити із описаних вище особливостей.

У формуванні свідомості молоді беруть участь інституційні та латентні механізми. Уявляючи собою організовану систему соціальних зв'язків, соціальних і певний набір доцільно орієнтованих стандартів поведінки у конкретних ситуаціях, соціальні інститути формують інституційну основу формалізованого і неформального взаємодії різних сфер людської діяльності, безпосередньо впливаючи на свідомість молоді. Воно здійснюється за допомогою ціннісних систем та культурних символів, які є змістом суспільної свідомості. Тому функції інституційних механізмів полягають у формуванні цінностей та ціннісних орієнтацій, що дозволяють молодим людям орієнтуватися у суспільно-політичному просторі, сприятливі становленню молоді як суб'єкта суспільної взаємодії.

Таким чином, з одного боку, свідомість формується внаслідок цілеспрямованого виховання та навчання, що призводить до формування

знань, норм, вимог, уявлень та ідеалів. З іншого – є результатом соціальних умов, що відображає особливості становища молоді в цих умовах і реальні відносини в суспільстві, які часто набувають спонтанного та суперечливого характеру. По-перше, через стан самої суспільної системи. Дії не так реальних сил, скільки їх симулякрів, що виникають і розпадаються, на якийсь час створюють враження боротьби і об'єднуються в єдині блоки, де основними діючими силами виступають не стільки ідейні позиції, скільки вузько корпоративні інтереси, а також формують стан невизначеності. Неструктурованість та неясність простору не дозволяє закластися ідентичностям у свідомості молоді [26].

По-друге, через зміну соціалізаційних механізмів, лібералізацію та емансипацію, які розуміються як вивільнення молоді з-під суспільно-політичного контролю, що відкрили шлях новим формам її участі. Вони спричинили зміни у процесі інтеграції молоді до сфери українського суспільства, що виразились у створенні безлічі молодіжних організацій, формуванні молодіжних секцій. Проте дослідники відзначають загалом низьку довіру представників молодого покоління до чинних владних інститутів, політичних партій та більшості їх молодіжних лідерів. Вони стають наслідком протиріч між молоддю та інститутом політики, що пов'язано, як правило, з невирішеністю глибинних соціальних проблем молоді, неможливістю реалізації на практиці проголошуваних ідей, їх декларативно-популістським характером, які сприяють відчуженню молоді, зниженню її ролі у системі соціально-політичних відносин. . Все це призводить до особистісної дезорганізації, зростання нігілізму в умах підростаючого покоління. У умовах у свідомості молоді зміцнюються орієнтації. Подібні тенденції не є винятковою особливістю нашого суспільства, а наголошуються й у більшості країн Західної Європи. Багато в чому ці тенденції є наслідком слабого представництва інтересів більшості молоді в політичній сфері, відсутності реальних політичних сил, які відстоюють її інтереси.

По-третє, суперечливість свідомості молоді, відсутність чітких орієнтацій пов'язані з розмитістю соціальних позицій молоді та їх відображенням у свідомості як традиційних підстав для політичної ідентифікації. «В умовах невизначеності соціальні позиції та сфера свідомості слабо структуровані, отже, розмиті статуси та уявлення про них, не осмислені з погляду спільності та групові інтереси».

В умовах трансформації суспільства серед особливостей свідомості молоді можна виділити лабільність, фрагментацію та мозаїчність, низький рівень довіри політичним інститутам, емоційну складову свідомості, відмову від традиційних політичних цінностей та індивідуалізацію[24,с.12].

Формування свідомості молоді є важливою функцією соціальних інститутів. Виховання на засадах толерантності, політкоректності, громадянськості, патріотизму, відповідальності, довіри до дій державної влади сприяє успішній інтеграції молоді до політичного та соціального простору, ідентифікації із загальними цінностями та нормами. Натомість це є запорукою відтворення суспільства та його стабільності.

Тим часом за умов трансформації суспільства інституційні механізми формування свідомості молоді слабшають. Зростає роль спонтанних процесів у формуванні свідомості молоді. Тим самим створюються умови для відтворення невизначеності у сфері політичних відносин. У зв'язку з цим особливе значення має подальше дослідження латентних механізмів у становленні молоді як суб'єкта соціально-політичних відносин.

Умови існування в сучасному світі вимагають від осіб молодіжного віку високої комунікабельності, компетентності, взаєморозуміння та толерантності. Не варто забувати, що ми живемо в багатонаціональній державі, де високо міжлюдські відносини в соціумі відігравали важливу роль у творенні та зміцненні дружніх зв'язків як у соціумі, так і, безумовно, у студентському середовищі, де закладаються гармонійні взаємини, будучи фундаментом майбутніх взаємин.

Сьогодні недостатньо володіти лише спеціально підготовленими знаннями, важливо вміти спілкуватися, конструктивно вибудовувати діалог. Підтримувати та налаштовувати себе на позитивно-продуктивне спілкування та співпрацю. Необхідно володіти розвиненими комунікативними навичками, вміти вибудовувати та підтримувати стабільні продуктивні міжособистісні відносини у колективі. Для того, щоб вирішити проблеми живого спілкування в колективі, психологам необхідно мати чітке уявлення про особливості спілкування і міжособистісних відносин.

Спілкування аналізується як категорія загальної, соціальної та педагогічної психології, як діалог у практичній психології та консультуванні. Спілкування є суттєвою стороною соціальної дійсності. Воно виступає провідним чинником психічного розвитку[13,с.341].

Спілкуючись і, в першу чергу, перебуваючи в соціумі, люди вчаться вибудовувати міжособистісні відносини. Методом спроб і помилок намагаються знайти компроміси. Знаходять компроміси у спілкуванні, взаємодіючи один з одним [27]. У процесі спілкування виникають і формуються міжособистісні відносини, які становлять готовність до певного типу взаємодії. Міжособистісні відносини характеризуються вираженими емоційно-чуттєвими переживаннями та регулюються рівнем значимості чи соціальної атракцією. Різні типи міжособистісних відносин виділяються за принципом певної міри емоційної близькості.

Починаючи з юнацького віку у процесі міжособистісного спілкування встановлюються вибірккові та значні відносини. Із вступом до вузу змінюється коло спілкування та його зміст. Взаємини між студентами стають центральним компонентом, ядром соціально-психологічного клімату у студентській групі.

Багато хто очікує від дорослого життя нового витка у своєму житті, оцінюючи його як можливість бути самостійним та незалежним, покладаючись лише на себе.

Це можливість нових знайомств, друзів, інтересів, які не можуть з'явитися без дипломатичних та комунікативних навичок. У кожної людини є власний досвід своїх взаємин, починаючи із дитячого садка, школи, коледжів, ЗВО, місць роботи, особистих комунікацій із партнером тощо.

Таким чином, синтезовані знання, життєвий досвід, самостійні міркування і дії, надають позитивний вплив на особистісно-професійний розвиток студентської молоді, дозволяють істотно збагатити на якісному і змістовному стані міжособистісної взаємодії, що вибудовується. Ще на етапі навчання в університеті, професійна підготовка студентів має здійснюватися через активне включення їх у життя групи, до її системи відносин та спільної діяльності; та проходить на основі залучення майбутнього спеціаліста до таких видів діяльності як навчальна, науково-дослідна та громадська діяльність. Основним видом діяльності студента виступає навчальна діяльність, яка займає найбільший обсяг часу у всьому процесі підготовки майбутніх спеціалістів, а у віці 25-30 це у більшості праця[28].

Міжособистісні відносини є насамперед, формою взаємодії один з одним. Відносини типу особистісні на робочому місці полягають у тому, як людина ставиться до горизонтального рівня взаємодії, що характеризується інтенсивністю неформального спілкування, задоволенням психологічних потреб, формуванням рис характеру та властивостей особистості, яка пронизана специфічними завданнями професіоналізації.

Спілкування з однолітками (25-30 років) вирішує низку специфічних завдань. Воно являє собою, перш за все, важливий канал отримання специфічної інформації, яку не можна або з якихось причин соромно отримати від інших. Крім того, спілкування з однолітками у молодіжному віці продовжує виступати засобом засвоєння молодими людьми статусів та ролей, відпрацювання комунікативних навичок та стилів спілкування у новому соціальному середовищі. Важливо також те, що це спілкування виступає різновидом емоційного контакту, що сприяє усвідомленню групою своєї власності, автономія, емоційного добробуту і стійкості.

Спілкування – одна із найважливіших сфер життєдіяльності людини, спрямована на встановлення взаємодії (психологічного контакту) для людей, у якого люди виникають і формуються міжособистісні відносини, відбувається обмін думками, почуттями, переживаннями.

За останні десятиліття вивчення проблеми спілкування стало одним із провідних напрямів досліджень у психологічній науці в цілому, і насамперед соціальної психології. Предметом дослідження спілкування у соціальній психології вивчення психологічної структури, механізмів спілкування, засобів і форм спілкування людини з іншими людьми.

Відзначимо, що спілкування, – це складний, багатоплановий процес встановлення та розвитку контактів для людей, здійснюване знаковими засобами взаємодія суб'єктів, викликане потребами спільної діяльності, що включає обмін інформацією, вироблення єдиної стратегії взаємодії, сприйняття і розуміння іншої людини. У соціальному аспекті – спілкування є необхідною умовою передачі соціального досвіду та культурної спадщини від одного покоління до іншого[28,с.72].

Що ж до міжособистісного спілкування у молодіжному середовищі (25-30 років), то названа проблема нині особливо актуальна, оскільки по-перше, соціальне середовище надає соціалізуючий та виховний вплив на особистість; по-друге з боку інших соціальних груп, з якими він безпосередньо взаємодіє у процесі роботи, соціалізації.

Психологічна проблема ціннісних орієнтацій і соціальних установок особистості належить до фундаментальних проблем психології. Все, що оточує людину, викликає у неї ставлення, що містить у собі ціннісно-обумовлений аспект, та соціальну поведінку, зумовлену її диспозиційною системою. Диспозиційна система є найважливішою частиною «Я–концепції», що включає як особистісну, так і соціальну ідентичність. Унікальність диспозиційної системи особистості обумовлена процесами особистісної ідентичності, що базується на оцінці фізичних, інтелектуальних та моральних параметрів. Процеси соціальної ідентичності ґрунтуються, зокрема, на

усвідомленні та оцінці належності до певних соціальних груп. Подібність у поведінці людей певної групи дає право припустити наявність у них можливої подібності диспозиційних систем. Розглянута проблема диспозиційних детермінант тривалості відносин молодих людей є актуальною та цікавою. Вступаючи у відносини та спільно формуючи їх, молоді люди впритул підходять до вирішення актуального для цього вікового періоду питання – створення пари та сім'ї.

У суспільстві відбувається трансформація сенсу та форми інституту сім'ї. Разом з тим, відносини у різностатевих парах та сім'ї зумовлюють процеси подальшої ідентифікації, дорослішання та формування особистості молодих людей. Сім'я-перший та найважливіший інститут соціалізації. Від того, наскільки готові сучасні молоді люди до тривалих відносин, і від розуміння того, що обумовлює тривалість та зміст цих відносин, багато в чому залежить процес особистісного становлення самих молодих людей, формування їх парних відносин та появи у них можливого потомства (у разі переходу таких відносин у сімейні) [29,с.76].

Ціннісні орієнтації формуються у певних соціально-психологічних умовах, конкретних ситуаціях, які детермінують поведінку людини, задають їй певний обрій дії, і є найважливішою характеристикою її особистості, оскільки визначають її відносини та особливості соціальної взаємодії. Цінності нерозривно пов'язані з соціальними установками людини. У теорії установки Д.Н. Узнадзе кваліфікує останню як цілісно-особистісний стан готовності, налаштованості на поведінку в даній ситуації та для задоволення певної потреби. В результаті повторення адекватної для потреби ситуації установка фіксується, стаючи вторинною, тоді як актуальна ситуативна установка виступає як первинна. У концепціях «аттитюдів» чи соціальної установки підкреслюється їхній прямий зв'язок із соціальною потребою та умовами діяльності, в яких вона може бути задоволена. Зміна та забезпечення соціальної установки зумовлені відповідними відносинами між потребами та ситуаціями, в яких вони задовольняються[25,с.236].

З погляду взаємозв'язку ціннісних орієнтацій і установок у тих дослідження найбільший інтерес представляє модель ієрархічної організації диспозицій регуляції соціальної поведінки, що включає взаємопов'язані рівні, що відрізняються за ступенем складності, інтеграції різних психічних процесів і відповідних зовні спостережуваним проявам. На кожному такому рівні диспозиція реалізується за допомогою трьох взаємопов'язаних її компонентів: когнітивного, емоційного та поведінкового. Когнітивні компоненти диспозицій мають властивості диференційованості, узагальненості, транзитивності та узгодженості. Емоційні компоненти характеризуються властивостями центрованості на актуальних потребах. Поведінкові компоненти є результатами прояву диспозицій, що спостерігаються. Когнітивні компоненти є підставою диспозицій різного рівня, забезпечуючи запуск інших компонентів. Ієрархічна система організації диспозицій включає чотири рівні. Нижчим рівнем є елементарні фіксовані установки, що являють собою закріплену попереднім досвідом готовність до конкретної дії; когнітивна основа її часто несвідома. Другий рівень – це соціальні фіксовані установки, що формуються у процесі оцінного аналізу об'єктів та ситуацій. Результатом їх реалізації є відповідні вчинки. Третій рівень становлять базові соціальні установки, когнітивною основою яких є переконання та світоглядні позиції[30,с.26].

суб'єкта, а результатом реалізації виступає система вчинків як загальна спрямованість поведінки. Четвертий рівень диспозицій є система ціннісних орієнтацій на життєві цілі та засоби їх досягнення. Результатом дії диспозицій цього рівня є цілеспрямована діяльність у певній сфері життя особистості. Поведінка на всіх рівнях детермінована усією диспозиційною системою із ситуаційним пріоритетом конкретної диспозиційної освіти. Доцільність включення до регулювання діяльності конкретної диспозиції визначається актуальними потребами та рівнем ситуацій та умовами самої діяльності.

Таким чином, соціальні установки та ціннісні орієнтації є вищими рівнями диспозиційних детермінантів, що зумовлюють поведінку та загальну життєву спрямованість людей у контексті актуальних потреб та ситуації міжособистісної взаємодії.

Ще одним психологічним аспектом вибудовування міжособистісної комунікації є психологічний тип людини, її темперамент та інші особистісні характеристики. Розглядаючи екстравертів в першу чергу відзначимо, що така людина характеризується рухомістю, швидким встановленням відносин, схильністю до прихильності. Інтереси такого типу людей спрямовані в першу чергу на зовнішнє середовище. Вони зосереджені на близькому оточенні, схильні виконувати вимоги суспільства та утримуватися від різних нововведень, що може перешкоджати саморозвитку особистості.

Ще однією важливою характеристикою екстравертів є їх схильність до несвідомого впливу. Зовні таку людину легко побачити, адже така несвідомо демонструє активність у взаєминах, висуває надмірну кількість бажань, однак, не може отримати задоволення, перемикаючись з однієї крайності в іншу[11]. Окрім того, варто відмітити і те, що екстраверт характеризується імпульсивністю, відкритістю до зовнішніх об'єктів, однак, часто схильний до впливу з боку інших. Щодо відмінних рис, то такою є той факт, що вони схильні жити «одним днем», їм не властиво довгострокове планування, вони часто схильні до думки з боку інших людей і своїм примхам. Таким чином, можна відзначити, що екстравертна особистість характеризується високою зовнішньою реактивністю і низькою інтро-психічною активністю[18,с.12].

Екстравертний тип особистості характеризується спрямованістю на адекватне ставлення до оточуючих зовнішніх об'єктів і на формування правильного ставлення до них. Такі люди спрямовані на створення міцних міжособистісних відносин, при цьому, вони адекватно оцінюють, як позитивні, так і негативні сторони людей, що входять в коло їх спілкування. Вони доброзичливі, мають здоровий глузд, легко домагаються своїх цілей.

Поведінка екстравертно-сенсорної особистості пов'язана, в першу чергу, з розвиненою здатністю уважно спостерігати за оточуючими його об'єктами[12, с. 38]. Такі люди сприймають оточуючих людей та в цілому світ таким, яке воно є насправді і живуть сьогоднішнім, де рефлексія властива в меншому ступені. Головною особливістю даного психологічного типу є переважання гедоністичної мотивації, полягає в орієнтації на отримання задоволення[24,с.2].

Отже, такі люди здатні збирати біля себе інших, надихати, переконувати і захоплювати своїми ідеями. Для них головною цінністю є нові перспективи для подальшого розвитку. Екстраверти шукають спілкування, а їх відмінністю від інших типів є постійна спрямованість на партнерство, де негативною якістю часто є нав'язливість.

Інтровертність проявляється в тих обставинах, коли сама людина і суб'єктивні переживання стають більш значущими по відношенню до явищ навколишнього світу, тобто цінність суб'єктивного ставиться вище об'єктивного[31, с. 116]. Інтроверт занурений у свій внутрішній світ, він стриманий у почуттях, емоціях, зосереджений на собі самому. Головною відмінністю інтроверта є наявність установки уникнення зовнішнього світу і пов'язаної із ним діяльності. Інтроверт чутливий, а тому сприйняття зовнішнього світу переломлюється через призму внутрішніх переживань. В емоційному плані він більш стриманий, оскільки всі його дії звернені на власне Я, що породжує нерішучість, закритість і замкнутість[19, с.35], В зв'язку з цим, для інтровертної особистості характерне прагнення до рефлексії і постійного аналізу своїх внутрішніх, душевних станів. Як правило, інтроверти педантичні, витримані, серйозні, схильні до депресії. Інтроверт визначають як чуттєвий тип особистості. Він уникає контактів з оточуючими, мовчазний, орієнтований на власні почуття, має високу диференційовану систему цінностей. Інтроверт також характеризується впливом суб'єктивного фактора.

Варто відмітити, що такі особи ірраціональні. Їм характерна орієнтація не на логічне осмислення, а на щохвилинне, де при цьому вони справляють враження спокійної та пасивної людини[32, с. 258].

Активність інтровертного інтуїтивного типу спрямована на суб'єктивний психічний світ. Інтроверту властиво фіксування на собі, важливим є деталізація матеріалу. Такі люди відділені від зовнішнього світу і ступінь відкритості нижче, але при цьому, самовдосконалення здійснюється легше. Вони успішні тільки в тій діяльності, яка відповідає їхнім внутрішнім настановам[17, с. 538]. Якщо діяльність суперечить власним установкам, то це призводить до зниження ефективності роботи і появи відчуття втоми. Для інтровертів властиві більш локальні види діяльності, розділені на етапи, що вимагають поступовості виконання, неспішності і обдуманості.

Інтроверт не схильний до зовнішньої комунікації, він тяготиться контактами, віддаючи перевагу книгам, філософським міркуванням, колекціонуванням [32]. Він не ділиться своїми емоційними переживаннями, вважаючи за краще переживати все «всередині себе». Тепло з боку оточуючих сприймається інтровертом насторожено. Однак, якщо інтроверт перейметься до іншої людини симпатією і довірою, то прихильність буде сильною і тривалою. Також досить довго він буде цуратися того, хто його образить або завдасть душевну травму. Невміння досягнути іншу людину як особистість проджує у інтроверта внутрішнє напруження, породжує підозрілість і тенденцію упереджено тлумачити вчинки оточуючих[19, с. 209]. Інтровертним особистостям найбільш властива стійкість сформованої думки, а також при оцінці людей дані індивіди менш керуються емоціями, що дозволяє їм більш раціонально оцінювати події, що відбуваються.

Низька активність в контактах з оточуючими виступає в якості не слабкою, а сильною боку особистості інтроверта, оскільки кожна вимовлена ними репліка і фраза, кожна дія обдумані і психологічно насичені. Для інтровертів характерний високий розвиток процесу програмування і планування

Висновки до розділу 1.

Людина за своєю природою здатна до постійних змін, вдосконалення або деградації. Усі ці процеси є цілком логічними та відбуваються за тих чи інших умов, що дає можливість психологам передбачити подальший вектор руху людини як особистості у світі. При цьому, досить почесне місце в цьому питанні займають вікові характеристики. Так, темперамент, його вплив на прийняття рішень та вплив на свідомість абсолютно залежить від вікових характеристик людини. Щодо останнього, то одним із найбільш складних та змінних вважається завжди молодіжний вік. При цьому, в ході дослідження та налізу літератури ми дійшли до висновку, що фактично сучасна література не має достатньої кількості.

Молодь, як соціально-демографічна група, суспільний та науковий феномен є об'єктом уваги багатьох наук (філософії, соціології, психології, демографії, антропології та інших) та комплексних міждисциплінарних досліджень.

Самосвідомість молодих людей залежить від відносин, що складаються у суспільстві. Це положення виходить з того, що молоді люди розвиваються як особистості певної людської спільності і від системи цієї спільності залежить самосвідомість конкретної молодої людини.

Цінності – це матеріальні чи ідеальні предмети, які мають значимістю для даного соціального суб'єкта з позицій задоволення його потреб та інтересів. У такому узагальненому формулюванні можна подати ті численні визначення цінностей, які існують у вітчизняній науці. Похідні від них ціннісні орієнтації є установки особистості цінності матеріальної та духовної культури.

Цінності виступають критеріями оцінки як всього життя особистості, так і окремих її вчинків і дій; тому що вони дають підстави для вибору альтернативних способів дії, для відбору та оцінки цих альтернатив. Ця діяльність оцінювання здійснюється особистістю не з точки зору корисності

чи потреби, а з погляду уявлень про хороше і погане, з погляду належного. Цінності є критеріями оцінки та навколишньої дійсності: через систему цінностей як би фільтрується вся інформація, що сприймається і переробляється особистістю. "Призма цінностей" посилює одну інформацію та, навпаки, послаблює чи ігнорує іншу. Всі явища і події, що відбуваються у світі, видаються їй у різному світлі, відповідно до тієї позиції, з якою вона дивиться а їх. Тому цінності визначають як «локатори моральної свідомості особистості», головною функцією яких є створення впорядкованої, стабільної, яка має для людини значення картини світу.

У цінностях резюмується весь життєвий досвід особистості, цей компонент структури особистості, з позицій вчених, «є деякою вісь свідомості, навколо якої обертаються помисли і почуття людини і з погляду якої вирішуються багато життєвих питань».

Становлення свідомості осіб молодіжного віку відбувається під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВПЛИВУ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ НА КОМУНІКАЦІЮ МОЛОДІ

2.1. Методологічне обґрунтування дослідження.(вставити таблиці в розділі з додатків)

Експериментальне дослідження ціннісних орієнтацій у студентів ВУЗу проводилося в три етапи.

I етап – виконував аналіз літератури з теми дослідження: визначення об'єкта, мети, предмета; постановку завдань і методів дослідження, аналіз, узагальнення, підбір матеріалу з проблеми ціннісних орієнтацій у студентів вузу «КРОК» (Січень – березень 2023р.).

II етап – експериментальне дослідження ціннісних орієнтацій у студентів 4 курсу (Січень–травень 2023р.).

III етап – порівняльний аналіз досліджень ціннісних орієнтацій (січень –травень 2023 р.).

На I етапі дослідження використовувався метод теоретичного аналізу літератури, що дозволив нам розглянути проблему ціннісних орієнтацій у студентів ВУЗу.

При організації експериментального дослідження відповідно з метою і завданнями роботи в число респондентів були включені випробовувані в кількості 20 чоловік, студенти факультету психології інституту «КРОК».

Співвідношення досліджуваних студентів становить 50% одружених (заміжня) і 50% неодружених (незаміжня);

Вік випробовуваних студентів 4 курсу від 20 до 32 років. У 4 з 20 опитаних є діти.

Для здійснення дослідження соціально-психологічних особливостей в сфері міжособистісних відносин у молодіжному віці доцільно використовувати наступні методики.

Тест «Ієрархія особистісних цінностей» – дозволяє визначити ієрархію цінностей особистості. Однією з особливостей цього тесту є можливість класифікації особистісних цінностей за чотирма категоріями. Було використано: 10 студентів 4 курсу, 10 магістрантів університету «КРОК», вік досліджуваних 20-32 років, більшість з яких навчаються та працюють одночасно.

а) ідеологічні цінності, що включають всі (будь-які) ідеї, яким прихильна людина;

б) матеріальні цінності, що включають всі матеріальні об'єкти навколишнього світу;

в) емоційні цінності, що включають переживання будь-яких почуттів і емоцій;

г) вітальні цінності, що включають цінність життя як такого і цінність якості життя.

Респондентам пропонується порівняти на спеціальному бланку всі поняття-цінності попарно між собою та обрати найбільш значущу для себе. Порівняння в отриманій матриці виробляються на підставі відмінностей у суб'єктивній значущості та ступеня привабливості представлених у ній цінностей. Рівень цінності та пріоритет групи цінностей визначається за частотою згадки кожної з них у заповненому бланку[33].

Методика діагностики соціально-психологічних установок особистості в мотиваційній сфері – призначена для виявлення соціально-психологічних установок у міжособистісній сфері як спрямованості на «альтруїзм-егоїзм», «процес – результат», «свободу – владу», «працю – гроші». Респондентам пропонується відповісти на поставлені запитання у ствердній чи негативній формі. Всього методика включає 80 питань у блоках по 20 питань про кожну установку. Відповіді заносяться до спеціального

бланку, результати опитування обробляються за допомогою ключа, що дозволяє визначити більш виражену спрямованість у парах установок.

Методами математичної обробки даних у дослідженні можна використовувати: розрахунок значень описової математичної статистики, критерій f^* -кутове перетворення Фішера та i -критерій Манна – Уїтні. За допомогою критерію Фішера визначається значущість відмінностей між результатами груп респондентів у частоті виборів різних цінностей[34].

Система ціннісних орієнтації визначає змістовну сторону спрямованості особистості і складає основу її відносин до навколишнього світу, до інших людей, до себе самої, основу світогляду і ядро мотивації життєвої активності, основу життєвої концепції і «філософії життя». Найбільш поширеною зараз є методика вивчення ціннісних орієнтації М. Рокича, яка заснована на прямому ранжуванні списку цінностей. М. Рокич розрізняє два класи цінностей:

- інструментальні – переконання в тому, що якийсь образ дій або властивість особистості є кращим в будь-якій ситуації.
- термінальні – переконання в тому, що кінцева мета індивідуального існування варта того, щоб до неї прагнути;

"Шлях до студентства" починається значно раніше, ніж молодіжне життя. Психологи постійно зафіксують широко поширене бажання молодих людей, які закінчують середню школу, стати студентами у своїх життєвих планах. Звичайно, життя може змінити ці плани, але це свідчить про те, що основною орієнтацією є прагнення до розумової праці та бажання отримати вищу освіту. Для молоді продовження освіти є великою соціальною, моральною і психологічною цінністю.

Студент (від лат. *Studens*, рід. Відмінок *studentis* - старанно працюючий, займається) - учень вищого навчального закладу, а в деяких країнах - середнього навчального закладу. У Стародавньому Римі та в середні віки термін "студент" використовувався для позначення будь-яких осіб, зайнятих процесом пізнання. З появою університетів у XII столітті термін

"студент" став використовуватися для учнів (спочатку й викладачів), а після введення учених звань для викладачів (магістр, професор та ін.) - тільки для учнів. (За довідником з енциклопедії)

Студентство як окрема група з'явилося в Європі в XII столітті одночасно з першими університетами. Середньовічне студентство було дуже різноманітним як соціально, так і за віком. З розвитком капіталізму та зростанням соціальної значущості вищої освіти роль студентства у суспільстві зростає. Студентство не лише є джерелом кваліфікованих кадрів та інтелігенції, але й представляє значну та важливу соціальну групу. Незважаючи на високу вартість вищої освіти та існування соціальних бар'єрів, що обмежують доступ до неї для більшості людей, освіта надає значні привілеї тим, хто її отримує. Вже у XIX - на початку XX століття студентство відзначилося високою політичною активністю і грає помітну роль у суспільному житті.

Аналіз соціальної структури студентів педагогічного інституту має важливе значення з точки зору соціальної справедливості, оскільки він демонструє доступність вищої освіти для різних верств суспільства і "вирівнювання шансів для всіх". Важливою є можливість отримання бюджетної освіти для слабозахищених верств населення, таких як сироти та студенти з малозабезпечених сімей.

Однак, існує також соціокультурний аспект цієї проблеми: в якому соціальному середовищі існують оптимальні матеріальні і культурні умови для формування необхідного комплексу особистісних якостей, необхідних для отримання вищої освіти? Адже для успішного конкурсу, розвитку академічної дисципліни, бажання освоювати предмети, розширення кругозору тощо, представники окремих соціальних верств виявляються більш конкурентоспроможними для вищої освіти (мали більші шанси потрапити в престижний ВНЗ або на престижний факультет), тоді як інші - менш конкурентоспроможними.

У сучасний час відбуваються зміни в соціальній структурі студентства, які відображаються у його особливостях і соціокультурному контексті. Перш за все, серед батьків студентів мало безробітних або неактивних осіб, що свідчить про більш благополучний соціальний статус студентів порівняно з загальною соціальною структурою суспільства. Крім того, склад студентства різноманітний, з представниками різних соціальних страт, включаючи тих, хто має сім'ї, дітей, роботу або займається підприємництвом, а також тих, хто навчається заочно.

Однією з найважливіших особливостей студентства є престижність. Студентство є групою молодих людей, які пройшли певну підготовку і являють собою передову частину молоді, тому його статус визнається як престижний. Це сприяє формуванню специфічних психологічних рис студентів.

Багато студентів усвідомлюють, що отримання вищої освіти є шляхом соціального просування, тому вони мають спільні цілі і цінності, пов'язані з навчанням, працею та активною участю в громадських справах університету. Це сприяє згуртованості студентства і виявляється у колективних формах діяльності.

Спілкування є ще однією важливою особливістю студентства, оскільки студенти взаємодіють з різними соціальними групами та мають можливість активного спілкування. Це призводить до інтенсивності взаємодії та обміну ідеями серед студентів. Також студентство характеризується пошуком сенсу життя, прагненням до нових ідей та прогресивних змін у суспільстві. Ці прагнення є позитивними, але можуть супроводжуватись недостатнім життєвим досвідом та необ'єктивністю в оцінці різних явищ, що може спричинити бездумний критицизм.

Отже, соціальна структура студентства відображає різноманітність і благополучність, а соціокультурний контекст характеризується престижністю, спільністю цілей, інтенсивним спілкуванням та пошуком нових ідей.

Професійні мрії молоді формуються під впливом різних факторів, таких як думки батьків, вчителів, друзів, книг, телепередач та інші. Однак, загальне прагнення до отримання вищої освіти може призвести до ситуації, коли важливість власних здібностей та схильностей оцінюється не належним чином, а підкоряється принципу "головне - мати диплом". У такому контексті обирання професії, що відповідає індивідуальним здібностям і прагненням, може стати менш пріоритетним, а увага акцентується на простому досягненні вступу до будь-якого вишу.

В сучасний час багатьох школярів ВНЗ вважають великою цінністю. Популярність вищої освіти серед молоді супроводжується високою конкуренцією, що зумовлює виявлення недоліків у якості навчання, особливо в сільських школах.

Розуміння важливості якісного набору студентів для успішної підготовки висококваліфікованих фахівців є беззаперечним. Проте, потрібно враховувати, що у студента, який вступає до ВНЗ, можуть виникати розчарування через недостатню інформованість про обрану спеціальність, характер діяльності, необхідні навички та уміння, а також соціальні та психологічні вимоги, що ставляться до фахівця.

Роки навчання для студентів є надзвичайно важливим періодом у їхньому житті. Цей час сприяє отриманню освіти, професійному зростанню, узгодженню власних бажань та можливостей з вимогами суспільства. Проте, не завжди випускникам шкіл, абітурієнтам та студентам достатньо добре відомо набагато різноманіття професій, спеціальностей та посад. Вибір майбутньої професії є індивідуальним, оскільки він включає в себе процес особистісного самовизначення та знаходження власного покликання. Результатом ефективного професійного самовизначення є задоволення своєю роботою, становищем у суспільстві та успішним інтегруванням у професійному світі.

Деяка незрілість у професійній поведінці молоді, зокрема під час переходу від навчання до професійної діяльності, є природним і

психологічно обумовленим явищем. Однак, протягом років стагнації та кризи, утворюються умови, що сприяють поширенню серед молоді соціального та професійного інфантилізму.

Підсумовуючи, можна зазначити, що зміни в структурі студентства з точки зору соціального походження та рівня життя вказують на зростання розбіжностей і нерівностей серед студентської громади. Поступово пріоритет у формуванні студентства переходить до шарів, які краще пристосовані до економічної реальності суспільства. Якщо цей процес продовжиться, доступ до вищої освіти для найбільш вразливих верств стане значно ускладненим. Крім того, стабільність відтворення студентської молоді свідчить про збереження інтересу до вищої освіти, що відображається в його підвищеній цінності в ієрархії цінностей студентів. Проте, конфлікти між вищими навчальними закладами та різними сегментами суспільства призводять до дисфункціональних наслідків, які проявляються у незадоволенні студентів якістю підготовки, деформації навчального процесу та зниженні рівня освіченості та професійної компетентності студентів.

Професійне самовизначення ґрунтується на системі життєвих цінностей, які людина обирає для себе та які впливають на її діяльність та життєву ситуацію [14].

2.2. Дослідження впливу ціннісних орієнтацій на комунікацію молоді.

Для дослідження ціннісних орієнтацій нами була складена анкета. (Додаток А)

Анкета

Ми проводимо дослідницьку роботу і будемо вам дуже вдячні, якщо ви приймете в ній участь, відповівши на наші запитання:

1. Вік _____
2. Сімейний стан _____

3. Діти _____

4. Цінності в житті

(Поставте цифри в порядку значимості для Вас)

а) професія _____

б) соціальний статус _____

в) сім'я _____

г) самовдосконалення _____

д) ваш варіант відповіді _____

5. Чому вирішили вступити до ВНЗ?

а) необхідно отримати диплом _____

б) можливість інтелектуального розвитку _____

в) можливість поліпшити своє матеріальне положення _____

г) отримання професії _____

д) бажання родителів _____

е) для самоутвердження _____

ж) ваш варіант відповіді _____

6. Чим обумовлений вибір даної професії?

а) вступити разом з друзями _____

б) можливість інтелектуального розвитку _____

в) можливість поліпшити своє матеріальне положення _____

г) отримання професії _____

д) бажання батьків _____

е) для самоутвердження _____

ж) ваш варіант відповіді _____

7. Як плануєте застосувати отримані знання?

а) буду працювати за обраною професією

б) не буду працювати за даною професією

в) ще не вирішив (а) _____

Далі були використані наступні методики.

Методика №1. «Ціннісні орієнтації» (М. Рокич).

Методика М.Рокича – «ціннісні орієнтації». Тест М. Рокича один з найбільш популярних опитувальників для діагностики ціннісно-сміслової сфери особистості, заснований на прямому ранжируванні списку цінностей.

М. Рокич розрізняє два класи цінностей:

-Інструментальні – переконання в тому, що якийсь образ дій або властивість особистості є кращим в будь-якій ситуації.

-Термінальні – переконання в тому, що кінцева мета індивідуального існування варта того, щоб до неї прагнути;

Цей поділ відповідає традиційному поділу на цінності-цілі і цінності-засоби.

Спочатку пред'являється набір термінальних, після чого – набір інструментальних цінностей.

Респондентам пред'явлені два списки цінностей (по 18 у кожному) або на аркушах паперу в алфавітному порядку, або на картках. У даних списках випробуваний картки розкладає по порядку значимості та присвоює кожній цінності ранговий номер.

Результати діагностики за методикою «Ціннісні орієнтації» М. Рокича представлені в таблицях 1.1,1.2 . (Додаток Б)

Таблиця 1.1

Результати дослідження ціннісних орієнтацій у студентів 4 курсу за методикою «Ціннісні орієнтації» М. Рокича (інструментальні цінності)

Номер п / п	Список Б (інструментальні цінності):	4 курс %
1	- Високі запити (високі вимоги до життя і високі домагання);	-
2	- Відповідальність (почуття обов'язку, вміння тримати своє слово);	9,90
3	- Акуратність (охайність), вміння тримати в порядку речі, порядок у справах;	-
4	- Життєрадісність (почуття гумору);	5,80
5	- Вихованість (гарні манери);	9,90
6	- Незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче);	9,90
7	- Непримиренність до недоліків у собі та інших;	-

8	- Освіченість (широта знань, висока загальна культура);	5,80
9	- Ретельність (дисциплінованість);	9,90
10	- Раціоналізм (вміння тверезо і логічно мислити, приймати обдумані, раціональні рішення);	-
11	- Тверда воля (уміння наполягти на своєму, не відступати перед труднощами);	-
12	- Сміливість у відстоюванні своєї думки, поглядів;	-
13	- Самоконтроль (стриманість, самодисципліна);	-
14	- Терпимість (до поглядів і думок інших, вміння прощати іншим їхні помилки та омани);	16,90
15	- Широта поглядів (вміння зрозуміти чужу точку зору, поважати інші смаки, звичаї, звички);	15,20
16	- Чесність (правдивість, щирість);	22,50
17	- Ефективність у справах (працелюбність, продуктивність в роботі);	-
18	- Чуйність (дбайливість).	-

Таблиця 1.2

Результати дослідження ціннісних орієнтацій у студентів 4 курсу за методикою «Ціннісні орієнтації» М. Рокича (термінальні цінності).

Номер п / п	Список А (термінальні цінності):	4 курс %
1	- Активна діяльне життя (повнота та емоційна насиченість життя);	5,20
2	- Життєва мудрість (зрілість суджень та здоровий глузд, що досягаються життєвим досвідом);	5,20
3	- Здоров'я (фізичне і психічне);	51,20
4	- Цікава робота;	-
5	- Краса природи і мистецтва (переживання прекрасного в природі і в мистецтві);	-
6	- Любов (духовна і фізична близькість з коханою людиною);	-
7	- Матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних труднощів);	-
8	- Наявність хороших і вірних друзів;	5,20
9	- Суспільне покликання (повага колективу, оточуючих, товаришів по роботі);	-
10	- Пізнання (можливість розширення своєї освіти, кругозору, загальної культури, інтелектуальний розвиток);	-
11	- Продуктивне життя (максимально повне використання	-

	своїх можливостей, сил та здібностей);	
12	- Розвиток (робота над собою, постійне фізичне і духовне вдосконалення);	12,2
13	- Розваги (приємне, необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків);	-
14	- Свобода (незалежність у судженнях і вчинках, самостійність);	5,20
15	- Щасливе сімейне життя;	9,90
16	- Творчість (можливість творчої діяльності);	-
17	- Щастя інших (розвиток, добробут і вдосконалення інших людей, всього народу, людства в цілому);	-
18	- Впевненість у собі (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів).	5,20

Аналіз групової ієрархії ціннісних орієнтацій студентів 4 курсу виявив наступне:

Перше місце в списку значущих **термінальних цінностей** для 51,2% випробуваних займає здоров'я (фізичне, психічне).

Друге місце для 12,2% респондентів займає розвиток (робота над собою, постійне фізичне і духовне вдосконалення).

На третьому місці перебуває цінність щасливе сімейне життя, ця цінність стала значущою для 9,9% досліджуваних.

Четверте місце обрали за бажанням у студентів 4 курсу розділили такі цінності як:

- Впевненість у собі (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів).

- Свобода (самостійність, незалежність у судженнях і вчинках);

- Активна діяльне життя (повнота та емоційна насиченість життя);

- Життєва мудрість (зрілість суджень та здоровий глузд, що досягаються життєвим досвідом);

- Наявність хороших і вірних друзів;

Такі цінності стали значущими для 5,2% піддослідних.

З ієрархії **інструментальних цінностей**, студенти віддали перевагу та дали перше місце:

- Чесність (правдивість, щирість) вона стала значущою для 22,5% досліджуваних;

Друге місце зайняла і виявилася значущою для 16,9% опитаних:

- Терпимість (до поглядів і думок інших, вміння прощати іншим їхні помилки та омани)

Третє місце розділили такі цінності як:

- Широта поглядів (вміння зрозуміти чужу точку зору, поважати інші смаки, звичаї, звички). Для 15,2% досліджуваних.

На четвертому місці стали такі цінності як:

- Вихованість (гарні манери);
- Ретельність (дисциплінованість);
- Відповідальність (почуття обов'язку, вміння тримати своє слово).

Для 9,9% респондентів.

- Життєрадісність (почуття гумору);
- Незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче);
- Освіченість (широта знань, висока загальна культура);

Вони мають значимість для 5,8% досліджуваних.

Результати дослідження показали, що потреба в нормальному і доглянутому здоров'ї посідає ключове місце в ієрархії життєвих цінностей студентів.

Цінність «розвиток (робота над собою, постійне фізичне і духовне вдосконалення)» займає друге місце в ієрархії цінностей.

Прагнення до саморозвитку є однією з головних цілей у освоєнні професії психолога і цінність її важлива протягом усього життєвого шляху. Цінність «щасливе сімейне життя» стала на третє місце. Потреба щасливого сімейного життя у більшості випробовуваних пояснюється тим, що основну частину студентів становлять жінки (так як факультет психології і за статистикою його переважно обирають жінки) - багато хто з них тільки збираються створити свою сім'ю і відповідно - це для них є наважливішим у житті.

Четверте місце розділяють такі цінності як: активна діяльне життя; життєва мудрість (зрілість суджень та здоровий глузд, що досягаються життєвим досвідом); наявність хороших і вірних друзів; пізнання (можливість розширення своєї освіти, кругозору, загальної культури, інтелектуальний розвиток); свобода (самостійність, незалежність у судженнях і вчинках); впевненість у собі (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів.

Таким чином, не випадково такі цінності як потреба в чесності, правдивості, щирості, терпимість (до поглядів і думок інших, вміння прощати іншим їхні помилки та омани), а також акуратність, вихованість (гарні манери), старанність (дисциплінованість), широта поглядів займають важливе місце у становленні майбутніх психологів, так як актуалізація цих потреб складає основну базу психологічної професії.

Результати дослідження студентів 4 курсу за морфологічним тесту життєвих цінностей представлені в таблиці 2.1. (Додаток В)

Таблиця 2.1

Показники студентів 4 курсу за морфологічним тестом життєвих цінностей.

Цінності		Бали
Життєві цінності	Активні соціальні контакти	38.1
	Креативність	33.4
	Духовне задоволення	42.4
	Розвиток себе	39.1
	Високе матеріальне становище	40
	Власний престиж	29.8
	Збереження власної індивідуальності	35.6
	Досягнення	42
Життєві сфери	Сфера освіти	52.1
	Сфера професійної життя	60.2
	Сфера захоплень	48.8
	Сфера фізичної активності	39
	Сфера сімейного життя	49.6
	Сфера громадської активності	45

Аналіз показників представлених у таблиці 8, відзначає, що «Сфера професійного життя» займає провідне місце в ієрархії життєвих сфер у студентів 4 курсу (60.2 бал). Найбільш вірогідно, що сфера професійного життя служить для студентів підставою для розвитку власного професійного становлення як спеціаліста у галузі освіти і позитивного ставлення до майбутньої професії.

Цінність «Сфера освіти» (52.1 бал) стає однією з найбільш вагомих для студентів, вона посягає 2 місце в життєвих сферах.

Інтерес до сімейного життя, також став переважаючим для досліджуваних (49.6 бал), даної цінності належить третє місце в ієрархії життєвих сфер.

Сфера «Прагнення до активних соціальних контактів» займає четверте місце в ієрархії життєвих сфер (45 балів).

Сфера захоплень зайняла п'яте місце в ієрархії життєвих сфер, для студентів психологічного факультету 4 курсу.

На шостому місці знаходиться «Сфера фізичної активності» (39 балів). Таким чином, значущими цінностями життєвої сфери у студентів 4 курсу є цінності сфери професійного життя, сфери освіти та сфери сімейного життя.

В ієрархії життєвих цінностей домінуючою є цінність «Духовне задоволення» (42.4 бала).

Друге місце в ієрархії життєвих цінностей зайняла потреба в досягненнях, тобто прагнення до досягнення відчутних результатів у будь-якому виді діяльності. Ця потреба пояснюється самим характером навчальної діяльності студентів (42 бала).

Цінність «Матеріальний добробут» за кількістю набраних балів (40 балів) знаходиться на третьому місці.

Наступна ієрархія життєвих цінностей за кількістю балів є менш значущою для студентів 4 курсу: цінність «Прагнення до розвитку себе» (39.1 бала); цінність «Активні соціальні контакти» (38.1 бала); цінність «Збереження власної індивідуальності» (35.6 бала); цінність «Креативність» (33.4 бала).

Протягом навчання в інституті збільшується прагнення студентів до завоювання авторитету, визнання, підтримання власного престижу. На жаль, дана цінність оцінена найменшою кількістю балів (29.8 бала) і є менш значущою з усіх позначених життєвих цінностей у досліджуваних студентів.

Дослідження, має наукову новизну через свою комплексність у поєднанні аналізу ціннісних орієнтацій та їх впливу на комунікацію. Додатковим елементом дослідження була використана "Гра сенсів" з 120 картками, що містять позитивні та негативні визначення цінностей, а також питання, спрямовані на виявлення важливих аспектів, наприклад, "Що робить вас щасливими?" або "Що нас об'єднує?".

Цей підхід дозволяє не лише дослідити ціннісні орієнтації учасників, але й виявити їх вплив на комунікацію в групі. Через спільний процес вибору цінностей, що найбільше підходять для групи, студенти 4 курсу і магістри спілкуються та взаємодіють між собою. Це дозволяє з'ясувати, які цінності спільно акцентують увагу учасників групи та як це впливає на їх комунікацію та співпрацю.

Такий підхід має потенціал розкрити внутрішні мотиви, цінності та переконання учасників групи, а також допомагає встановити спільні точки зору та зміцнити комунікативні зв'язки між ними. Отримані результати можуть бути корисними для подальшого розвитку комунікаційних стратегій та побудови сприятливого середовища для співпраці та взаєморозуміння.

Загалом, дослідження виходить за рамки простого аналізу ціннісних орієнтацій, розкриваючи їх вплив на комунікацію. Використання "Гри сенсів" додає елемент взаємодії та спільного конструювання цінностей, що збагачує процес дослідження та дозволяє отримати глибше розуміння впливу цінностей на групову динаміку.

Методика №2. Морфологічний тест життєвих цінностей.

Методологія, яка виникла на основі методики І. Г. Сеніна, була подальше вдосконалена. Запропонована версія опитувальника щодо

життєвих цінностей призначена для використання практичним психологом як в процесі консультування та індивідуальної діагностики, так і при дослідженні різних груп (навчальних і трудових колективів) з метою кращого розуміння мотивації та важливості різних сфер життєдіяльності.

Під терміном "цінність" ми розуміємо ставлення суб'єкта до певного явища, факту, об'єкту або особи, визнання його важливості та значущості в житті. Основним діагностичним конструктом МТЖЦ є термінальні цінності.

Перелік життєвих цінностей:

1. Активні соціальні контакти, тобто встановлення сприятливих відносин у різних сферах соціальної взаємодії, розширення своїх міжособистісних зв'язків, реалізація своєї соціальної ролі.
2. Духовне задоволення (керівництво морально-етичними принципами, перевага духовних потреб над матеріальними).
3. Розвиток себе (пізнання своїх індивідуальних особливостей, постійний розвиток своїх здібностей та інших особистісних характеристик).
4. Збереження власної індивідуальності (переважання власних думок, поглядів, переконань над загальноприйнятими, захист своєї неповторності і незалежності).
5. Високе матеріальне становище (звернення до факторів матеріального благополуччя як головному сенсу існування).
6. Власний престиж, т. е. завоювання свого визнання у суспільстві шляхом прямування певним соціальним вимогам.
7. Креативність (реалізація своїх творчих можливостей, прагнення змінювати навколишню дійсність).
8. Досягнення, т. е. постановка і вирішення певних життєвих завдань як головних життєвих чинників.

Термінальні цінності реалізуються по-різному, у різних життєвих сферах. Під життєвою сферою розуміється соціальна сфера, де здійснюється діяльність людини. Значимість тієї чи іншої життєвої сфери для різних людей неоднакова.

Перелік життєвих сфер:

1. Сфера фізичної активності.
2. Сфера громадської активності.
3. Сфера професійного життя.
4. Сфера захоплень.
5. Сфера освіти.
6. Сфера сімейного життя.

Морфологічний тест життєвих цінностей складається з 112 заяв (див. додаток А), кожне з яких випробовуваному необхідно оцінювати за 5-бальною системою. Перед початком тестування випробовуваному дається така інструкція:

«Вам пропонується опитувальник, в якому описані різні бажання і прагнення людини». Опитувальник спрямований на вивчення індивідуальної системи цінностей людини з метою кращого розуміння сенсу його дії чи вчинку.

Просимо Вас оцінити кожне твердження за 5-бальною шкалою таким чином:

- Якщо для Вас сенс твердження не має ніякого значення, то у відповідній клітині бланка поставте цифру 1;
- Якщо для Вас має невелике значення – поставте цифру 2;
- Якщо для Вас має певне значення – поставте цифру 3;
- Якщо для Вас це важливо – поставте цифру 4;
- Якщо для Вас це дуже важливо – поставте цифру 5.

У нашій анкеті було запропоновано наступне питання: «Як плануєте застосувати отримані знання?» - 40% опитаних відповіли, що будуть працювати за обраною професією; 30% студентів ще не вирішили і 30% респондентів відповіли, що не будуть працювати за даною професією. У результаті проведеного анкетування було виявлено, що цінність «сім'я» займає перше місце для 60% досліджуваних; на другому місці опинилася цінність «самовдосконалення», вона є важливою для 25% досліджуваних; на третьому місці у 20% піддослідних виявилася цінність «здоров'я», хоча ця цінність не була вказана в анкеті, але в

опитуваних була можливість вибору, четверте місце для 10% анкетованих зайняла цінність «професія».

2.3. Аналіз результатів дослідження.

Ціннісна система у структурі особистості має якісні та кількісні характеристики. Причому якісний показник визначений компонентами та змістом смислових кліше та емоційним забарвленням. Кількісний - місцем у ранзі значень у моральній сфері особистості конкретної цінності. Функціональний номінал кожної цінності залежить від онтогенезу духовного розвитку, від рівня розвитку моральної сфери, від рівня сформованості самосвідомості особистості. Усі феномени проектується через конкретні цінності. Ми з результатів теоретичного аналізу можемо виділити кілька стадій ціннісного розвитку особистості [38, с.33-34]:

- «адаптований контакт» – період підбору відповідної стратегії реагування на соціальну, психологічну або фізіологічну ситуацію розвитку.
- «формування» – визнання затребуваних цінностей і перекидання до блоку домінування у процесі організації поведінки.
- «заміщення» – руйнування чи ретушування незатребуваних цінностей, перебудова установок на ціннісні орієнтації особистості, активне використання адаптивних форм реагування, активація блоків психологічного захисту, демонстрація затребуваних цінностей.
- «патернізація» – створення стійких або тимчасових патернів у свідомості людини, ціннісна рефлексія, створення адекватних програм поведінки, активна демонстрація стратегії «свій серед чужих, свій серед своїх».
- «гармонізація» – прагнення гармонії міжособистісних відносин, консерватизм у наслідуванні поведінки значних інших, спокій, переоцінка ціннісного матеріалу та переоблік психологічного ресурсу.
- «прийняття» – стабільність і рівновага психологічного ресурсу, включення до свого арсеналу реагування нових стратегій, генерація ціннісної

сфери в поведінку та свідомість особистості. Інтеграція загальнолюдських цінностей в етнічні і далі особистісні.

- «розвиток» – інтенсивний моральний розвиток, зростання духовності, підвищення рівня всіх видів самосвідомості, зміцнення сили духу.

Ми дійшли висновку, що психолого-педагогічними умовами повноцінного розвитку ціннісної сфери особистості та реалізації індивідуальних можливостей молоді є [39, с.311]:

- орієнтація на позитивну оцінку та сприйняття здатності до соціального самозахисту як невід'ємної якості сучасної людини;

- наявність знань про свою особистість, умінь та навичок гнучкої взаємодії в освітньому просторі;

- потреба творчих пошуків, прийняття адекватних рішень, впевненості у своїх силах та можливостях.

Слід зазначити, що різниця у ціннісних орієнтаціях має гендерні відмінності. Наприклад, дівчатка частіше вибирають цінності, пов'язані зі сім'єю та побутом, тоді як хлопчики більш націлені на досягнення статусу та матеріального забезпечення. Результати нашого експериментального дослідження, порівняльний аналіз двох груп респондентів - контрольної та експериментальної, дозволили сформулювати висновки про пріоритетні фактори та характеристики ціннісних орієнтацій підлітків.

Особливості навчального середовища школи, де можлива реалізація психокорекційних програм та проведення уроків психології та тренінгів, виявляються у психологічних характеристиках учасників, зокрема у зміні ціннісних орієнтацій. Звернення уваги на загальнолюдські та національні цінності та зменшення значення матеріальних цінностей стає можливим завдяки сприятливому освітньому середовищу. Щоб ефективно використовувати можливості навколишнього середовища, підліток проявляє активність та стає суб'єктом ціннісної сфери розвитку, а не залишається об'єктом впливу зовнішніх умов і факторів.

Відносини в суспільстві можуть істотно впливати на ціннісні пріоритети підлітка і впливати на риси особистості та характер, спотворюючи їх і закріплюючи в конкретних поведінкових актах. Дослідження цінностей молоді необхідно проводити з урахуванням складних та багатогранних змін, що відбуваються в їх психіці, що дозволить визначити їх місце в структурі особистості.

Темперамент має значний вплив на особистість та всі аспекти психологічного розвитку людини. Тип темпераменту, до якого належить особистість, визначає індивідуальну сукупність особливостей, що супроводжують її психічну сутність. Темперамент впливає не лише на швидкість та динаміку нервових процесів, що впливають на індивідуальність особистості, але й на схильність до різних форм соціальної взаємодії, індивідуальний стиль життя та особливості сприйняття світу. Темперамент базується на реакціях організму, що визначаються особливостями нервової системи. Особи з різними типами темпераменту відрізняються в енергозабезпеченні адаптаційних реакцій на навантаження.

Темперамент може бути класифікований на чотири типи: холеричний, флегматичний, меланхолійний і сангвінічний. Крім того, існують "змішані" типи темпераменту, що поєднують риси різних типів. Темперамент представляє собою регулюючий компонент психофізіологічного рівня, який розподіляє функціональні ресурси і визначає емоційні аспекти діяльності особи.

Протягом життя особистість формується на основі її індивідуальних властивостей. Люди відрізняються один від одного у психічних реакціях та поведінці. Вони мають різні глибину, яскравість та стабільність емоцій, чутливість, швидкість та активність дій, а також різні динамічні та індивідуально стійкі особливості психічного життя та поведінки. Усі ці відмінності визначаються перш за все темпераментом людини. Темперамент є основою, на якій формується особистість як соціальна істота, а властивості особистості, залежні від темпераменту, є найстійкішими та тривалими.

Темперамент - це узагальнення специфічних властивостей психіки людини, які залишаються постійними протягом усього життя. Найпоширеніші класифікації темпераменту включають холеричний, флегматичний, меланхолійний і сангвінічний типи. Темперамент визначає регуляцію функціональних ресурсів і емоційні аспекти діяльності суб'єкта.

Отже, в процесі життєдіяльності особистості формується на основі її індивідуальних властивостей, а темперамент має значний вплив на цей процес. Властивості темпераменту залишаються стійкими протягом життя і визначають різні аспекти психічного та поведінкового розвитку людини.

Стосовно класифікації, можемо навести найбільш поширені види темпераментів, які є загальноновизнаними[44]:

- Холерик – людина зі швидкою реакцією, рухами, емоційна, запальна.
- Сангвінік – товариський, емоційний, безтурботний, оптиміст, частіше за людей із іншим темпераментом займає лідерські позиції.
- Меланхолік – чутлива людина, яка схильна до сумного настрою - песиміст, такі люди не люблять зміни в житті.
- Флегматик – спокійна, повільна людина, неемоційна, відповідальна та працездатна.

В аспекті даного питання доцільно зауважити на тому, що віднести людину до якогось певного типу темпераменту дуже складно, види темпераменту у їх первозданному вигляді існують рідко. Найчастіше зустрічається змішання різних видів темпераменту в одній людині. Темперамент впливає на навчальну діяльність студентів [45]. Так, наприклад, при наявності інтересу, який закладений в основі темпераменту, сприйняття дитиною предметів, явищ навколишнього світу стає більш повним, точним. Якщо є певні передумови темпераменту, учень легше і точніше запам'ятовує цікавий матеріал, швидко і образно його відтворює. Чим ширший кругозір дитини, тим більше розвинений у нього і інтерес до навчання, оскільки умовою його виникнення є встановлення зв'язку між наявним досвідом і набутими знаннями, знаходження в звичному, добре знайомому предметі нових сторін, властивостей, відносин.

Між типами темпераменту дитини та надбанням знань про навколишній світ існує певний взаємозв'язок. Так, з одного боку, завдяки інтересу, який є більш вираженим у певних типах темпераменту, у дитини значно розширюється кругозір, з іншого - цей процес неможливий без здобуття нових знань, які являють собою найважливіший «будівельний матеріал», який є фундаментом розвитку учнів. Тому «міцні» знання - це не просто основа активності молоді, вони сприяють прояву живого інтересу до дійсності[46, с.21].

Зупинимо увагу таких типах, як інтроверсія та екстраверсія. Розглядаючи екстравертів в першу чергу відзначимо, що така людина характеризується рухомістю, швидким встановленням відносин, схильністю до прихильності. Інтереси такого типу людей спрямовані в першу чергу на зовнішнє середовище[48]. Вони зосереджені на близькому оточенні, схильні виконувати вимоги суспільства та утримуватися від різних нововведень, що може перешкоджати саморозвитку особистості.

Ще однією важливою характеристикою екстравертів є їх схильність до несвідомого впливу. Зовні таку людину легко побачити, адже така

несвідомо демонструє активність у взаєминах, висуває надмірну кількість бажань, однак, не може отримати задоволення, перемикаючись з однієї крайності в іншу[8, с.96]. Окрім того, варто відмітити і те, що екстраверт характеризується імпульсивністю, відкритістю до зовнішніх об'єктів, однак, часто схильний до впливу з боку інших. Щодо відмінних рис, то такою є той факт, що вони схильні жити «одним днем», їм не властиво довгострокове планування, вони часто схильні до думки з боку інших людей і своїм примхам. Таким чином, можна відзначити, що екстравертна особистість характеризується високою зовнішньою реактивністю і низькою інтро-психічною активністю.

Екстравертний тип особистості характеризується спрямованістю на адекватне ставлення до оточуючих зовнішніх об'єктів і на формування правильного ставлення до них. Такі люди спрямовані на створення міцних міжособистісних відносин, при цьому, вони адекватно оцінюють, як позитивні, так і негативні сторони людей, що входять в коло їх спілкування. Вони доброзичливі, мають здоровий глузд, легко домагаються своїх цілей. Поведінка екстравертно-сенсорної особистості пов'язана, в першу чергу, з розвиненою здатністю уважно спостерігати за оточуючими його об'єктами[9, с. 38]. Такі люди сприймають оточуючих людей та в цілому світ таким, яке воно є насправді і живуть сьогоденням, де рефлексія властива в меншому ступені. Головною особливістю даного психологічного типу є переважання гедоністичної мотивації, полягає в орієнтації на отримання задоволення.

Отож, такі люди здатні збирати біля себе інших, надихати, переконувати і захоплювати своїми ідеями. Для них головною цінністю є нові перспективи для подальшого розвитку. Екстраверти шукають спілкування, а їх відмінністю від інших типів є постійна спрямованість на партнерство, де негативною якістю часто є нав'язливість.

Інтровертність проявляється в тих обставинах, коли сама людина і суб'єктивні переживання стають більш значущими по відношенню до явищ навколишнього світу, тобто цінність суб'єктивного ставиться вище

об'єктивного[49]. Інтроверт занурений у свій внутрішній світ, він стриманий у почуттях, емоціях, зосереджений на собі самому. Головною відмінністю інтроверта є наявність установки уникнення зовнішнього світу і пов'язаної із ним діяльності. Інтроверт чутливий, а тому сприйняття зовнішнього світу переломлюється через призму внутрішніх переживань. В емоційному плані він більш стриманий, оскільки всі його дії звернені на власне Я, що породжує нерішучість, закритість і замкнутість [11, с.35]. В зв'язку з цим, для інтровертної особистості характерне прагнення до рефлексії і постійного аналізу своїх внутрішніх, душевних станів. Як правило, інтроверти педантичні, витримані, серйозні, схильні до депресії. Інтроверт визначають як чуттєвий тип особистості. Він уникає контактів з оточуючими, мовчазний, орієнтований на власні почуття, має високу диференційовану систему цінностей. Інтроверт також характеризується впливом суб'єктивного фактора.

Варто відмітити, що такі особи ірраціональні. Їм характерна орієнтація не на логічне осмислення, а на сьогохвилинне, де при цьому вони справляють враження спокійної та пасивної людини [50].

Активність інтровертного інтуїтивного типу спрямована на суб'єктивний психічний світ. Інтроверту властиво фіксування на собі, важливим є деталізація матеріалу. Такі люди відділені від зовнішнього світу і ступінь відкритості нижче, але при цьому, самовдосконалення здійснюється легше. Вони успішні тільки в тій діяльності, яка відповідає їхнім внутрішнім настановам[51]. Якщо діяльність суперечить власним установкам, то це призводить до зниження ефективності роботи і появи відчуття втоми. Для інтровертів властиві більш локальні види діяльності, розділені на етапи, що вимагають поступовості виконання, неспішності і обдуманості.

Інтроверт не схильний до зовнішньої комунікації, він тяготиться контактами, віддаючи перевагу книгам, філософським міркуванням, колекціонуванням [52]. Він не ділиться своїми емоційними переживаннями, вважаючи за краще переживати все «всередині себе». Тепло з боку

оточуючих сприймається інтровертом насторожено. Однак, якщо інтроверт перейметься до іншої людини симпатією і довірою, то прихильність буде сильною і тривалою. Також досить довго він буде цуратися того, хто його образить або завдасть душевну травму. Невміння досягнути іншу людину як особистість породжує у інтроверта внутрішнє напруження, породжує підозрілість і тенденцію упереджено тлумачити вчинки оточуючих [53]. Інтровертним особистостям найбільш властива стійкість сформованої думки, а також при оцінці людей дані індивіди менш керуються емоціями, що дозволяє їм більш раціонально оцінювати події, що відбуваються.

Низька активність в контактах з оточуючими виступає в якості не слабкою, а сильною боку особистості інтроверта, оскільки кожна вимовлена ними репліка і фраза, кожна дія обдумані і психологічно насичені. Для інтровертів характерний високий розвиток процесу програмування і планування цілей, але низький ступінь моделювання значимих умов діяльності.

Аналіз результатів дослідження ціннісних орієнтацій у магістрантів.

На даному етапі проводилося дослідження ціннісних орієнтацій магістрантів. Дослідження проводилося з січня по квітня 2023 року з колишньої вибіркою студентів факультету «Психологія», використовувався той же діагностичний інструментарій.

За результатами отриманими в ході анкетування перше місце визначено такої цінності як «сім'я», вона стала значущою для 60% досліджуваних; для 30% респондентів пріоритетною виявилася цінність «самовдосконалення»; цінність «здоров'я» є важливою для 5% досліджуваних; цінність «професія» є головною для 5% опитаних.

На питання, що стало головною причиною, що спонукала піддослідних до вступу до ВНЗ, було запропоновано кілька варіантів відповідей: можливість підвищити свій інтелектуальний рівень віддали перевагу 40%

випробовуваних, на другому місці виявилася така цінність як «одержання професії» (25%); на третьому – цінність «необхідність отримання диплома» (20%); на четвертому – «самоствердження» цінність (10%) і 5% опитаних віддали перевагу цінність «можливість поліпшити своє матеріальне становище».

Бажають застосувати отримані знання на практиці 60% піддослідних студентів. Не визначились у виборі професії 25% опитаних і 15% випробовуваних не будуть працювати за даною професією.

Дані отримані в ході дослідження за методикою «Ціннісні орієнтації» М. Рокича представлені в таблицях 1.3, 1.4. (Додаток Г)

Таблиця 1.3

Результати дослідження ціннісних орієнтацій у магістрантів за методикою «Ціннісні орієнтації» М. Рокича (інструментальні цінності)

Номер п / п	Список 1 (інструментальні цінності)	Магістранти %
1	- Акуратність (охайність), вміння тримати в порядку речі, порядок у справах;	10,30
2	- Вихованість (гарні манери);	12,40
3	- Високі запити (високі вимоги до життя і високі домагання);	-
4	- Життєрадісність (почуття гумору);	13,40
5	- Ретельність (дисциплінованість);	-
6	- Незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче);	4,90
7	- Непримиренність до недоліків у собі та інших;	-
8	- Освіченість (широта знань, висока загальна культура);	4,90
9	- Відповідальність (почуття обов'язку, вміння тримати своє слово);	4,90
10	- Раціоналізм (вміння тверезо і логічно мислити, приймати обдумані, раціональні рішення);	4,90
11	- Самоконтроль (стриманість, самодисципліна);	4,90
12	- Сміливість у відстоюванні своєї думки, поглядів;	-
13	- Тверда воля (уміння наполягти на своєму, не відступати перед труднощами);	4,90
14	- Терпимість (до поглядів і думок інших, вміння прощати іншим їхні помилки та омани);	-

15	- Широта поглядів (вміння зрозуміти чужу точку зору, поважати інші смаки, звичаї, звички);	11,50
16	- Чесність (правдивість, щирість);	11,50
17	- Ефективність у справах (працелюбність, продуктивність в роботі);	-
18	- Чуйність (дбайливість).	-

Таблиця 1.4

Результати дослідження ціннісних орієнтацій у магістрантів за методикою «Ціннісні орієнтації» М. Рокича (термінальні цінності)

Номер п / п	Список 2 (термінальні цінності)	Магістранти %
1	- Активна діяльне життя (повнота та емоційна насиченість життя);	-
2	- Життєва мудрість (зрілість суджень та здоровий глузд, що досягаються життєвим досвідом);	4,90
3	- Здоров'я (фізичне і психічне);	39,90
4	- Цікава робота;	-
5	- Краса природи і мистецтва (переживання прекрасного в природі і в мистецтві);	-
6	- Любов (духовна і фізична близькість з коханою людиною);	4,90
7	- Матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних труднощів);	-
8	- Наявність хороших і вірних друзів;	-
9	- Суспільне покликання (повага оточуючих, колективу, товаришів по роботі);	-
10	- Пізнання (можливість розширення своєї освіти, кругозору, загальної культури, інтелектуальний розвиток);	-
11	- Продуктивне життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил та здібностей);	4,90
12	- Розвиток (робота над собою, постійне фізичне і духовне вдосконалення);	4,90
13	- Розваги (приємне, необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків);	4,90
14	- Свобода (самостійність, незалежність у судженнях і вчинках);	-
15	- Щасливе сімейне життя;	24
16	- Щастя інших (добробут, розвиток і вдосконалення інших людей, всього народу, людства в цілому);	-

17	- Творчість (можливість творчої діяльності);	-
18	- Впевненість у собі (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів).	11,60

У ході аналізу результатів за методикою «Ціннісні орієнтації» М. Рокича виявлено, що перше місце в списку ранжированих піддослідними **термінальних цінностей** посідає цінність «Здоров'я» (фізичне і психічне), вона є пріоритетною для 39,9% досліджуваних студентів. Друге рангове місце займає цінність щасливе сімейне життя, вона склала значимість для 24% піддослідних.

На третьому місці опинилась цінність «впевненість у собі» (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів), вона стала значущою для 11,6% респондентів.

Решта запропоновані в списку цінності виявилися для досліджуваних студентів в рівній мірі менш значущими. Це такі цінності як:

- Продуктивне життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил та здібностей);
- Життєва мудрість (зрілість суджень та здоровий глузд, що досягаються життєвим досвідом);
- Розвиток (робота над собою, постійне фізичне і духовне вдосконалення);
- Розваги (приємне, необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків);
- Любов (духовна і фізична близькість з коханою людиною).

В ієрархії **інструментальних цінностей** домінує цінність «Життерадісність» (почуття гумору), вона є значущою для 13,4% піддослідних, цінність «Вихованість» (хороші манери) є значущою для 12,4% опитаних і обрела важливість для лось і дентів.

Для 11,5% студентів пріоритетними виступають такі цінності як:

- Широта поглядів (вміння зрозуміти чужу точку зору, поважати інші смаки, звичаї, звички);
- Чесність (правдивість, щирість).

Для 10,3% студентів пріоритетними виступають така цінність як:

- Акуратність (охайність), вміння тримати в порядку речі, порядок у справах.

Менш значущими з інструментальних цінностей виявилися такі цінності як:

– Тверда воля (уміння наполягти на своєму, не відступати перед труднощами);

– Незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче);

– Раціоналізм (вміння тверезо і логічно мислити, приймати обдумані, раціональні рішення);

– Освіченість (широта знань, висока загальна культура);

– Відповідальність (почуття обов'язку, вміння тримати своє слово);

– Самоконтроль (стриманість, самодисципліна).

У цілому, результати дослідження ціннісних орієнтацій у студентів 4 курсу показали, що зі сфери термінальних цінностей значущими є такі цінності як потреба здоров'я, щасливе сімейне життя.

Отримані дані дослідження за морфологічним тестом життєвих цінностей представлені в таблиці 2.2. (Додаток Д).

Таблиця 2.2

Показники магістрантів за морфологічним тесту життєвих цінностей

Цінності		Магістранти
Життєві цінності	Досягнення	39
	Розвиток себе	37
	Активні соціальні контакти	37.7
	Креативність	30.9
	Високе матеріальне становище	38
	Власний престиж	36.5
	Збереження власної індивідуальності	35.5
	Духовне задоволення	39
Життєві сфери	Сфера освіти	48.2
	Сфера професійної життя	49
	Сфера громадської активності	47
	Сфера фізичної активності	41
	Сфера захоплень	45.9

	Сфера сімейного життя	48
--	-----------------------	----

Аналіз показників представлених у таблиці 11, свідчить про те, що цінність «Сфера професійного життя» є домінуючою в ієрархії життєвих сфер (49 балів).

Однією з найбільш значущих цінностей для респондентів є така цінність як «Сфера освіти» (48.2 бала).

Інтерес до сімейного життя, також з'явився переважаючим, і склав в ієрархії цінностей життєвої сфери (48 бали).

Менш значущими для магістрантів були такі цінності життєвої сфери: сфера громадської активності (47 балів); сфера захоплень (45.9 балів) і сфера фізичної активності зайняла (41 балів).

Пріоритетними в ієрархії життєвих цінностей виявляються такі цінності як:
- Досягнення (39 балів).

- Духовне задоволення (39 балів)

Цінність «Високе матеріальне становище» опинилась на другому місці в списку життєвих цінностей (38 балів).

Значимість активних соціальних контактів для досліджуваних, за кількістю набраних балів знаходиться на третьому місці в списку життєвих цінностей (37.7 балів).

Менша кількість балів мають такі життєві цінності як: прагнення до розвитку себе (37 балів); власний престиж (36.5 балів); збереження власної індивідуальності (35.5 бала); креативність (30.9 бала). Даний факт, можливо, свідчить про те, що перераховані вище життєві цінності є не значущими для даної вибірки досліджуваних у досліджуваний період.

Порівняльний аналіз результатів дослідження ціннісних орієнтацій у студентів.

Метою даного етапу дослідження було порівняння результатів дослідження ціннісних орієнтацій у студентів, які навчалися на 4 курсі, та цих же студентів, які вже є магістрантами факультету «Психологія».

У результаті анкетування у студентів 4 курсу було встановлено, що найбільш значущою життєвою цінністю є "сім'я", яку обрано в якості першочергової цінності 65% респондентів. На другому місці знаходиться цінність "самовдосконалення", яку вважають важливою 15% студентів. На третьому місці розташувалася цінність "здоров'я", яку обрали 15% опитуваних. Цікаво, що ця цінність не вказувалася в анкеті, але студентам було надано можливість самостійно визначити її значущість.

У магістрантів спостерігається подібний розподіл цінностей, але варто зазначити, що відбулися зміни у кількісному відношенні до зазначених цінностей. Зокрема, зменшилася пріоритетність цінності "сім'я", яку вважають пріоритетною для 60% досліджуваних. Цінність "самовдосконалення" стала головною для 30% студентів, що є збільшенням на 15% порівняно зі студентами 3 курсу. Щодо цінності "здоров'я", вона є важливою лише для 5% опитуваних, що свідчить про помітне зменшення її значущості серед студентів.

Основною мотивацією для більшості випробуваних при вступі до ВНЗ була можливість підвищити свій інтелектуальний рівень. Отримання професії та самоствердження стали головними для 20% студентів, а лише невелика частина вважає необхідність отримання диплома та поліпшення матеріального становища пріоритетними.

Порівнюючи результати анкетування, можна зробити наступні висновки: зменшилася кількість студентів, які планують застосувати отримані знання на практиці, на 5%; зменшилася кількість невизначених студентів у виборі професії на 5%; збільшилася кількість студентів, які впевнені, що не будуть працювати у вибраній професії, на 10%.

Порівняльні показники дослідження ціннісних орієнтацій студентів 4 курсу та магістрів за методикою М. Рокича наведені у таблицях 1.5,1.6.

(Додаток Ж).

Таблиця 1.5

Порівняльні показники дослідження цінностей орієнтацій (термінальні цінності) за методикою М. Рокича студентів 4 курсу та магістрів.

Номер п / п	Список А (термінальні цінності)	4 курс %	магістри %
1	- Активна діяльне життя (повнота та емоційна насиченість життя);	5,20	-
2	- Життєва мудрість (зрілість суджень та здоровий глузд, що досягаються життєвим досвідом);	5,20	4,90
3	- Цікава робота;	-	-
4	- Здоров'я (фізичне і психічне);	51,20	39,90
5	- Матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних труднощів);	-	-
6	- Любов (духовна і фізична близькість з коханою людиною);	-	4,90
7	- Краса природи і мистецтва (переживання прекрасного в природі і в мистецтві);	-	-
8	- Наявність хороших і вірних друзів;	5,20	-
9	- Пізнання (можливість розширення своєї освіти, кругозору, загальної культури, інтелектуальний розвиток);	-	-
10	- Суспільне покликання (повага оточуючих, колективу, товаришів по роботі);	-	-
11	- Продуктивне життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил та здібностей);	-	4,90
12	- Розвиток (робота над собою, постійне фізичне і духовне вдосконалення);	12,20	4,90
13	- Розваги (приємне, необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків);	-	4,90
14	- Свобода (самостійність, незалежність у судженнях і вчинках);	5,20	-
15	- Щасливе сімейне життя;	9,90	24
16	- Творчість (можливість творчої діяльності);	-	-
17	- Щастя інших (добробут, розвиток і вдосконалення інших людей, всього народу, людства в цілому);	-	-

18	- Впевненість у собі (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів).	5,20	11,60
----	---	------	--------------

Таблиця 1.6

Порівняльні показники дослідження цінностей орієнтацій (інструментальні цінності) за методикою М. Рокича студентів 4 курсу та магістрів

Номер п / п	Список Б (інструментальні цінності)	4 курс %	Магістри %
1	- Акуратність (охайність), вміння тримати в порядку речі, порядок у справах;	-	10,30
2	- Вихованість (гарні манери);	9,9	12,40
3	- Високі запити (високі вимоги до життя і високі домагання);	-	-
4	- Життєрадісність (почуття гумору);	5,8	13,40
5	- Ретельність (дисциплінованість);	9,9	-
6	- Незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче);	5,8	4,90
7	- Непримиренність до недоліків у собі та інших;	-	-
8	- Освіченість (широта знань, висока загальна культура);	5,80	4,90
9	- Відповідальність (почуття обов'язку, вміння тримати своє слово);	9,90	4,90
10	- Раціоналізм (вміння тверезо і логічно мислити, приймати обдумані, раціональні рішення);	-	4,90
11	- Самоконтроль (стриманість, самодисципліна);	-	4,9
12	- Сміливість у відстоюванні своєї думки, поглядів;	-	-
13	- Тверда воля (уміння наполягти на своєму, не відступати перед труднощами);	-	4,90
14	- Терпимість (до поглядів і думок інших, вміння прощати іншим їхні помилки та омани);	16,90	-
15	- Широта поглядів (вміння зрозуміти чужу точку зору, поважати інші смаки, звичаї, звички);	9,90	11,50
16	- Чесність (правдивість, щирість);	22,50	11,50
17	- Ефективність у справах (працелюбність, продуктивність в роботі);	-	-
18	- Чуйність (дбайливість).	-	-

Здоров'я (фізичне і психічне) залишається найважливішою термінальною цінністю для більшості студентів, проте серед магістрантів це значення зменшилося на 11,3%. Розвиток став менш важливим для 8% магістрантів, що може вказувати на зростання інших потреб. За своєю вагомістю сімейне життя перемістилося на друге місце для 14,1% магістрантів.

Отже, в ієрархії термінальних цінностей найбільш вагомими є здоров'я (фізичне і психічне), щасливе сімейне життя та впевненість у собі. Потреба в здоров'ї потребує більшої актуалізації, щоб вона слугувала як засіб досягнення інших важливих життєвих цінностей. Життєрадісність та самовдосконалення є основними інструментальними цінностями, а чесність, ретельність та широта поглядів ділять третє місце.

Дослідження показало, що потреба в чесності, правдивості і щирості менш важлива для магістрантів, тоді як життєрадісність стала пріоритетною. Цінності, які відображають професійну етику, повинні бути актуалізовані у педагогічній професії. Деякі потреби, такі як ретельність, терпимість і співчуття, втратили свою значущість для магістрів.

Узагальнений аналіз показав, що багато студентів 4 курсу і магістрів віддають перевагу цінностям, пов'язаним з професійним життям, що свідчить про їхній інтерес до професійного розвитку та успіху.

Вплив на цінність потреби "впевненість у собі (внутрішню гармонію, свободу від внутрішніх протиріч, сумнівів)" може бути ефективним.

Суб'єктивні відчуття під час навчальної діяльності повинні сприйматися як комфортність, яка походить від гармонії і свободи від внутрішніх протиріч, сумнівів. Тільки в такому випадку можна очікувати позитивного впливу на розвиток інших важливих цінностей.

Активне життя, наявність друзів, пізнання та свобода втратили свою значимість на другому етапі дослідження.

У ієрархії інструментальних цінностей переважають життєрадісність (почуття гумору) та вихованість (гарні манери). На третьому місці розташувалися цінності чесності (правдивості, щирості), акуратності (охайність) та широти поглядів (вміння розуміти чужу точку зору, поважати інші смаки, звичаї, звички).

Порівняльний аналіз результатів дослідження виявив, що потреба в чесності, правдивості та щирості раніше займала провідне місце в ієрархії життєвих цінностей у студентів 4 курсу, але тепер вона перемістилася на третє місце і стала менш значимою. Натомість, життєрадісність (почуття гумору) стала домінуючою. Здатність бути життєрадісним, веселим і передавати свій оптимізм іншим є цінністю для досліджуваних студентів.

Чесність (правдивість, щирість), вихованість, хороші манери, акуратність та широта поглядів повинні бути притаманними психологу, оскільки він є прикладом для наслідування. Ці цінності займають важливе місце у формуванні майбутніх психологів, і актуалізація цих потреб є основою психологічної професії.

Магістри більше не приділяють значимості таким потребам, як старанність (дисциплінованість), терпимість (до поглядів і думок інших, вміння прощати їх помилки та омани) і чуйність дбайливість.

В цілому, у магістрів вже склалася система професійних цінностей, але більшість цих цінностей перебувають у стані внутрішнього конфлікту.

Отримані дані підкреслюють необхідність приділяти більше уваги професійній етиці в освітньому процесі. Також важливо організовувати освітній процес з урахуванням вимог ринку, з фокусом на практичність. Це дозволить зробити освіту більш конкурентоспроможною і зменшити внутрішні конфлікти у магістрів.

Порівняльний аналіз результатів дослідження з морфологічним тестом життєвих цінностей представлений у таблиці 2.3. (Додаток Е)

Таблиця 2.3

Порівняльні показники результатів дослідження за морфологічним тесту життєвих цінностей студентів 4 курсу і магістрів

Цінності		4 курс бали	Магістри бали
Життєві цінності	Розвиток себе	39.1	37
	Духовне задоволення	42.4	39
	Креативність	33.4	30.9
	Активні соціальні контакти	38.1	37.7
	Власний престиж	29.8	36.5
	Високе матеріальне становище	40	38
	Досягнення	42	39
	Збереження власної індивідуальності	35.6	35.5
Життєві сфери	Сфера професійного життя	60.2	49
	Сфера освіти	52.1	48.2
	Сфера сімейного життя	49.6	48
	Сфера громадської активності	45	47
	Сфера захоплень	48.8	45.9
	Сфера фізичної активності	39	41

Під час порівняльного аналізу було виявлено, що багато студентів четвертого курсу віддають перевагу цінностям сфери професійного життя. Це свідчить про те, що для студентів сфера професійного життя становить основу для їх професійного розвитку в галузі освіти і позитивного ставлення до майбутньої професії. Однак, порівняно з дослідженням, проведеним серед студентів четвертого курсу, ця цінність втратила на 3 бали своє значення.

Сфера освіти є однією з найбільш значущих цінностей для студентів, вона займає 2 місце як у студентів 4 курсу, так і у магістрантів. Проте, порівняно з попереднім дослідженням, її значення зменшилося на 0.9 бали. Інтерес до сімейного життя також зберігається на третьому місці, як у студентів 4 курсу, так і у магістрантів. За останній рік ця цінність зменшилась на 1,6 балів. Прагнення до активних соціальних контактів є важливим для більшості студентів, проте протягом року ця цінність

знизилася на 0.4 бали, і залишається на четвертому місці як у студентів 4 курсу, так і у магістрантів.

Сфера захоплень також залишається значущою для студентів психологічного факультету 4 курсу та магістрантів. Протягом року загальне значення цієї цінності зменшилось на 2,9 балів. Сфера фізичної активності залишається на шостому місці як для студентів 4 курсу, так і для магістрантів, але збільшилася на 2 бали. При цьому в піддослідних студентів з'явилося більше впевненості в собі, завдяки результатам фізичних навантажень.

В ієрархії життєвих цінностей, як очікувалося, багато студентів ставлять задоволення своїх духовних потреб вище матеріальних. Духовні потреби займають 6 місце у загальній шкалі як для студентів 4 курсу, так і для магістрантів.

Багато студентів проявляють високу потребу в досягненнях, що означає прагнення до отримання помітних результатів у будь-якій діяльності. Ця потреба пояснюється характером навчальної діяльності студентів.

Матеріальний благополуччя не є головною цінністю для студентів. За останній рік його значення знизилось на 2 бали, але залишається на 8 місці.

Прагнення до особистісного розвитку знизилось на 2,1 бали у більшості студентів.

Активні соціальні контакти у магістрів займають 9-е місце, що є вищим, ніж на 4 курсі. У цілому, у магістрів спостерігається зниження активних соціальних контактів на 0.4 бали.

Значимість збереження власної індивідуальності для магістрантів зросла і перемістилася з 12-го на 11-е місце. Це свідчить про збільшення прагнення до неповторності та індивідуальності під час навчання і дорослішання студентів.

Креативність залишається стійкою і значимою потребою протягом року для досліджуваних. Однак, в загальному значенні вона знизилася на 2.5 бали.

Протягом навчання в інституті магістри виявляють більше прагнення до завоювання авторитету, визнання і підтримання власного престижу. Ця потреба вже реалізована у студентів на 4 курсі та магістрів, оскільки вони зазнають змін в соціальному статусі порівняно з першокурсниками, а також займаються роботою та мають сім'ї. Тому, на нашу думку, ця потреба займає останнє місце як у студентів 4 курсу, так і у магістрантів.

Порівняльний аналіз отриманих результатів дозволяє відповісти на поставлене на початку дослідження питання щодо особливостей ціннісних орієнтацій студентів педагогічного ВУЗу за допомогою методики "Морфологічний тест життєвих цінностей" В.Ф. Сопіва, Л.В. Карпушина.

Домінуючими цінностями в ієрархії життєвих цінностей для досліджуваних є наступні:

1. Цінність "розвиток себе" - досліджувані прагнуть отримувати об'єктивну інформацію про свою особистість, здібності та інші характеристики. Вони прагнуть до самовдосконалення і вважають, що потенціал людини майже необмежений. Головною метою для них є повна реалізація цього потенціалу. Вони відносяться до своїх обов'язків серйозно, володіють компетенціями в своїй справі, мають толерантне ставлення до людей і приймають їх недоліки, але вимогливі до себе.

2. Цінність "досягнення" - досліджувані прагнуть до досягнення конкретних і відчутних результатів на різних етапах життя. Вони ретельно планують своє життя, ставлячи собі конкретні цілі на кожному етапі, і вважають досягнення цих цілей найважливішим завданням. Багато життєвих досягнень впливають на їх високу самооцінку.

Аналіз проведення "Гри сенсів".

Аналіз проведення "Гри сенсів" серед студентів і магістрів виявив наявність загальних особистих і соціальних цінностей у групах. Цей результат є важливим з точки зору розуміння динаміки цінностей в навчальному середовищі та його впливу на взаємодію та співпрацю між учасниками. Результати дослідження наведені в таблиці 3.1. (Додаток К)

Таблиця 3.1

Порівняльні показники дослідження результатів "гри сенсів" студентів 4 курсу і магістрів.

	Цінності	4 курс	Магістри
Особисті цінності			
	життя	35,5	36
	здоров'я	25,3	28
	щастя	32	33,1
	безпека	42	41,5
	дружба	37,5	36
Соціальні цінності			
	любов	52	53,5
	повага	44	45,5
	справедливість	28	29,2
	чесність	24	22,3
	співпраця	26	27,2

Особисті цінності є важливим елементом формування ідентичності кожної особи. Вони відображають те, що людина вважає важливим, цінним і часто визначають її цілі, мотивацію та поведінку. Аналізуючи результати "Гри сенсів", де учасники обирали цінності, які найбільше підходять для групи, можна виявити загальні особисті цінності, які об'єднують учасників групи.

Це важливо з точки зору комунікації та спілкування в навчальному середовищі. Коли учасники мають спільні особисті цінності, це сприяє зміцненню комунікаційних зв'язків, формуванню взаєморозуміння і сприяє спільним цілям та співпраці. Відчуття спільності в цінностях може стимулювати активність учасників, сприяти творчому обміну ідеями, вирішенню конфліктів та покращенню загальної атмосфери спілкування.

Висновки до розділу 2

Експериментальне дослідження проводилось на базі університету «КРОК». У дослідженні взяли участь 10 студентів 4 курсу, 10 магістрантів. За методикою Г. Айзенка ми проаналізували темпераменти досліджуваних для визначення інтроверсії та екстраверсії. Враховуючи вік досліджуваних, ми скоротили перелік запитань, зосередивши увагу на тих основних питаннях, які явно демонструють темперамент людини.

На другому етапі, завдяки методам спостереження за поведінкою студентів на заняттях, а також за допомогою інформації від викладача про рівень активності студентів на заняттях та перервах, ми змогли сформуванати цілісну думку про темпераменти досліджуваних та основні особливості, які проявляються на заняттях та перервах, тобто під час навчальної діяльності. На третьому етапі дослідження ми підсумували набуту, шляхом дослідження, інформацію, та виокремили найбільш явні особливості темпераментів студентів (молоді), які виклали, як результат дослідження. Риса характеру мають різний вплив на параметри інтонування. Найбільш впливовою рисою виявилася демонстративність: ми зафіксували 5 статистично значущих самостійних впливів демонстративності на параметри інтонації. Також можна виділити гіпертимність - ми зафіксували по 5 впливів різного роду кожної з рис на параметри інтонації.

Ми дійшли висновку, що психологічними умовами повноцінного розвитку ціннісної сфери особистості та реалізації індивідуальних можливостей молоді є:

- орієнтація на позитивну оцінку та сприйняття здатності до соціального самозахисту як невід'ємної якості сучасної людини;
- потреба творчих пошуків, прийняття адекватних рішень, впевненості у своїх силах та можливостях.
- наявність знань про свою особистість, умінь та навичок гнучкої взаємодії в освітньому просторі;

У ході проведення дослідження було досягнуто поставлені завдання. Ми ознайомились з літературою, що стосується об'єкта дослідження, і розглянули теоретичні аспекти проблеми. Також був проведений порівняльний аналіз результатів дослідження, який дав змогу сформулювати висновки. Ми підібрали методики для вивчення ціннісних орієнтацій у студентів.

В ході аналізу літератури, було виділено визначення поняття ціннісних орієнтацій, де цінність розглядалась як значимість для людини чогось у світі, а ціннісна орієнтація проявлялась у спрямованості поведінки і свідомості, що виявлялися в суспільно значимих вчинках і справах.

Також ми дослідили місце і роль системи ціннісних орієнтацій у структурі особистості та її розвитку, а також надали психологічну характеристику студентства.

Результати анкетування показали, що найбільш значимими життєвими цінностями для респондентів є "сім'я" (перше місце), "самовдосконалення" (друге місце) і "здоров'я" (третє місце). Більшість респондентів виявили бажання підвищити свій інтелектуальний рівень як головну причину вступу до вищого навчального закладу.

Додатково, порівняння з магістрантами показало, що зменшилася кількість респондентів, які планують застосувати отримані знання на практиці на 10%, не визначилися щодо вибору професії - на 10% менше, тоді як кількість осіб, які не планують працювати у вибраній професії, збільшилася на 15%.

За допомогою методики М. Рокича, ми провели дослідження ціннісних орієнтацій студентів ВУЗу "КРОК" і отримали такі результати: в ієрархії інструментальних цінностей найбільш домінуючими були "життєрадісність" (почуття гумору) і "вихованість" (гарні манери). На третьому ранговому місці розташувалися такі цінності, як "чесність" (правдивість, щирість), "акуратність" (охайність) і "широта поглядів" (вміння зрозуміти чужу точку зору, поважати інші смаки, звичаї, звички).

Загалом, система професійних цінностей у магістрантів виявилася досить збалансованою, але більшість цінностей перебувають у стані внутрішнього конфлікту.

В результатах анкетування стосовно термінальних цінностей, найбільш домінуючими були "здоров'я" (фізичне і психічне), "щасливе сімейне життя" і "впевненість у собі" (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів). Деякі потреби, такі як активне діяльне життя, наявність хороших друзів, пізнання і свобода, втратили свою значимість на другому етапі дослідження.

В результаті експериментального дослідження за методикою "Морфологічний тест життєвих цінностей" виявлено, що для досліджуваних найбільш значимими цінностями є "розвиток себе" і "досягнення". Вони прагнуть отримувати об'єктивну інформацію про свою особистість та досягати конкретних результатів у житті.

Отримані дані свідчать про необхідність приділяти більше уваги професійній етиці в освітньому процесі і організувати його з урахуванням вимог ринку. Такий підхід зробить освіту більш конкурентоспроможною, а студенти зазнають менше внутрішніх конфліктів. Загалом, ми успішно виконали поставлені завдання в ході нашої роботи.

Проведення "Гри сенсів" серед студентів і магістрів виявилось надзвичайно цінним для нашого дослідження. Ця активність не лише сприяла визначенню важливого моменту наукової новизни нашої роботи, але й принесла значні користі самим учасникам. По-перше, гра дала можливість особисто навчитися життєвим цінностям, що має велике значення для розвитку особистості. Вона дозволила кожному учаснику зосередитися на важливих питаннях життя, таких як щастя та об'єднання.

Крім того, "Гра сенсів" стала ефективним інструментом налаштування комунікації в навчальному закладі. Учасники змогли виявити загальні особисті і соціальні цінності, що створило сприятливу атмосферу для спілкування та співпраці. Вони мали змогу знайти людей, які мають з ними

спільні цінності, що важливо для формування стійких та глибоких міжособистісних зв'язків.

Крім того, проведення "Гри сенсів" надало учасникам цінні навички у пошуку спільних цінностей. Вони навчилися активно висловлювати свої переконання та цінності, а також вміти виявляти спільні точки зору з іншими учасниками гри. Ці навички стануть корисними в їх подальшій професійній та особистій діяльності, допоможуть у вирішенні конфліктів та сприятимуть побудові гармонійних відносин з оточуючими.

Отже, "Гра сенсів" виявилася не лише інноваційним інструментом дослідження, але й цінним досвідом для учасників, сприяючи їхньому особистісному розвитку, покращенню комунікації та здатності до пошуку спільних цінностей.

РОЗДІЛ 3

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДІ

3.1. Рекомендації щодо емоційного фону.

У зв'язку з виявленими проблемами недостатнього ціннісного регулювання розроблено адресні рекомендації щодо ціннісного управління на трьох рівнях: організаційному, соціальному та психологічному.

1. Рекомендації для організаційного рівня:

- усвідомлювати та використовувати переваги управління на основі цінностей;
- формувати ціннісну культуру;
- враховувати роль цінностей у навчальній діяльності;
- створити прийнятні побутові умови;
- прояснити особисті цінності через розширення внутрішніх комунікацій, що дозволить ефективно функціонувати цінностям.

2. Рекомендації соціальному рівню:

- виявляти цінності молоді (школярів) і шанобливо до них ставитися;
- роз'яснювати, що цінується у навчанні і чому: знайомити з цінностями, необхідні ефективного виконання діяльності: відповідальності, старанності, ефективності у справах та інших.;
- орієнтувати молодь на цінності якості життя, що включає фізичне і психологічне здоров'я, гармонійність внутрішнього світу;
- формувати доброзичливу соціально-психологічну атмосферу в класах, групах, засновану на принципах поваги, уваги до особистості, похвали;
- допомогти адаптуватися у професійній діяльності та життєдіяльності, пропонувати допомогу;
- допомагати молоді усвідомити свої особисті цінності;

3. Рекомендації для молоді:

- усвідомити свої цінності та цінності своєї діяльності;
- зрозуміти свою роль як представника певної групи, а також те, яку функцію вона виконує у житті інших людей;
- оцінити, наскільки гармонійно в системі цінностей присутні цінності, чи не випадають якісь з них;
- підтримувати цінності розвитку, відповідальності перед собою та іншими, відчуття управління тим, що відбувається в житті;
- постаратися налагодити позитивну взаємодію з іншими людьми, бути готовим допомагати і підтримувати, дізнаватися, що цінно для друзів, знайомих.

Рекомендації сприятимуть формуванню ціннісної культури, інтенсифікації взаємодії молоді, розвитку особистості.

3.2. Рекомендації для корекції ціннісних орієнтацій.

Для формування ціннісних орієнтацій молоді, зокрема в школі та університеті, доцільно розвивати у молоді цінності культури, мови, побуту та інших національних ідентифікаторів. Саме таке формування дозволить скоригувати систему цінностей.

Серед безлічі ідей, спрямованих на вдосконалення навчання, надзвичайно значущою, на наш погляд, є ідея вивчення та формування ціннісних орієнтацій особистості. Ціннісні орієнтації – встановлення особистості ті чи інші цінності матеріальної та духовної культури суспільства. Одним із найважливіших компонентів структури особистості будь-якої людини є ціннісні орієнтири. Її реалізація передбачає цілеспрямоване використання викладачем об'єктивних та суб'єктивних можливостей навчання та навчання. Навчальні заклади, що знаходяться в різних соціокультурних умовах, тобто відрізняються за контингентом учнів, мовленнєвим оточенням, культурним потребам, суб'єктивним ціннісним орієнтаціям, працюють за єдиною програмою.

Однією з найважливіших функцій ЗВО є формування у студента ціннісного ставлення до навколишнього світу, до середовища, в якому вони перебувають, до культури та її зразків, які вони оцінюють або, навпаки, не помічають. Під ціннісними орієнтаціями студентської молоді розуміється високий рівень духовної культури, що дозволяє спрямувати свої інтереси на пізнання та перевагу, розвиток об'єктивної дійсності, а також певний рівень самоорганізації, самоконтролю і самодисципліни, почуття відповідальності, обов'язку, совісті, справедливості, колективізму.

Побудова моделі формування ціннісних орієнтацій у молоді пов'язана з такими методологічними орієнтирами: освіта – складний культурний процес передачі ціннісного та творчого досвіду та створення умов для самовизначення, саморозвитку та самореалізації особистості; діяльність – цілісна система прояву особистісних властивостей, відносин та дій людини. У нашій моделі формування ціннісних орієнтацій в учнів виділені такі рівні:

- 1) ціннісно-орієнтаційний;
- 2) когнітивно-інтелектуальний;
- 3) герменевтико-аксіологічний.

1-й рівень – початковий, формування ціннісного ставлення до світу;

2-й рівень – усвідомлення та освоєння цінностей країни;

3-й рівень – самовизначення, формування уявлень про загальнолюдські, розумові цінності.

Ця модель формування ціннісної орієнтації виконує ряд важливих функцій:

- орієнтовну, яка дозволяє сформувати орієнтовану основу діяльності, цільові установки;
- смислоутворюючу, яка допомагає виділити сенс, пов'язаний з ідеалом, конкретизувати його, сформулювати мету та усвідомити ціннісні орієнтації;
- гуманістичну, яка сприяє культивуванню ціннісних орієнтацій з моральністю.

При формуванні ціннісних орієнтацій необхідно враховувати специфіку навчального закладу. З метою посилення ціннісного компонента країнознавчих

Знань нами був розроблений спецкурс з культури Англії, що включає систему національних цінностей. Змістовний аспект спецкурсу несе країнознавчу інформацію, педагогічний аспект – ціннісно-спрямований, організаційно-методичний аспект – елемент міжкультурної комунікації.

В основу програми спецкурсу покладено такі принципи:

1. Наступність довузівського освоєння загальнолюдської, української, англійської культур із залученням молоді у процесі навчання.

2. Багатоструктурність іноземної мови на інформаційній основі країнознавства. Сутність цього принципу полягає у тому, що теми країнознавства осмислюються і засвоюються через різні аспекти практичного вивчення мови (лист, читання, фонетика, усне мовлення, тощо).

3. Принцип додатковості щодо рідної та зарубіжних культур (історії, літератури, художньої, прикладної творчості, традицій). Співвіднесення та збагачення знань морального, культурного життя Англії з моральним, культурним життям України.

Метою запропонованого спецкурсу є забезпечення процесу інтелектуального та культурного становлення особистості студента на основі розширення та поглиблення знань, фактів та явищ морального життя Англії та України. У процесі навчання джерелами інформації під час підбору матеріалів для спецкурсу стали сучасні періодичні видання, такі як газета «Times», журнали «Time», «Scientific American»).

Вся система завдань спрямована на розуміння та відтворення прочитаного, тлумачення, обговорення аксіологічної інформації, формування навичок підготовленої та спонтанної монологічної мови, залучення до комунікації, участь у дискусії, висловлювання аргументованих суджень, відстоювання власної точки зору. На заключному етапі практичної роботи –

креативно-діяльнісного характеру – учням пропонуються різні творчі завдання – складання анкет, твори, ділові, рольові ігри тощо.

Методичні рекомендації

Тема 1. Введення у спецкурс (1 година)

Архітектурно-історичний, літературний людський вимір Англії. Культура та мистецтво Англії. Бесіда: 1) з використанням ілюстративного матеріалу (фотографії, листівки); 2) із прослуховуванням уривків творів англійських композиторів-класиків; 3) з уявною подорожжю Великобританією.

Тема 2. Англія у першій половині ХХ ст. (2 години)

Культура та мистецтво Англії у першій половині ХХ ст. Розповідь, розмова, повідомлення учнів. Аналіз матеріалів.

Тема 3. Парламентська монархія сьогодні (2 години)

Традиції та звичаї парламентської монархії (Розповідь, бесіда).

Тема 4. Англія в останню третину ХХ ст. (2 години)

Культурні зв'язки Англії та України. Культурний обмін (школярами, студентами тощо) Використання ілюстративного матеріалу (портрети, фотографії, кінокадри).

Тема 5. Драматичне мистецтво Англії у ХХ ст. (4 години)

Особливості розвитку драматичного мистецтва ХХ ст. Українські театральні діячі у творах англійських письменників. Знамениті артисти. Фрагменти відеофільму «Король Лір».

Тема 6. Музичне мистецтво Англії (4 години)

Музичні традиції Англії та України. Музичні фестивалі Англії та України, музика в кіно та на телебаченні. Національні музичні інструменти. Прослуховування уривків із творів Organ Sonata to music на слова Шекспіра, Symphony 2 London; The Beatles. Урок - музична вітальня.

Тема 7. Живопис. Художники Англії, Якутії (4 години)

Англійська та українська школи живопису. Художні течії у ХХ ст. Знамениті музеї та художні галереї. Використання ілюстративного матеріалу: репродукції картин, путівники по музеях та художніх галереях.

Тема 8. Традиції та звичаї (4 години)

Роль традицій та звичаїв в Англії та Україні. Традиції та звичаї Англії та України, пов'язані з пори року. Сільське життя в Англії та Україні. Особливості побуту та сімейного життя. Національні свята. Традиційні церемонії в Англії та Україні. Проведення дозвілля Уроки проводяться у формі бесіди.

Висновки до розділу 3

Побудова моделі формування ціннісних орієнтацій у молоді пов'язана з такими методологічними орієнтирами: освіта - складний культурний процес передачі ціннісного та творчого досвіду та створення умов для самовизначення, саморозвитку та самореалізації особистості; діяльність - цілісна система прояву особистісних властивостей, відносин та дій людини. У нашій моделі формування ціннісних орієнтацій в учнів виділені такі рівні:

- 1) ціннісно-орієнтаційний;
- 2) когнітивно-інтелектуальний;
- 3) герменевтико-аксіологічний.

1-й рівень – початковий, формування ціннісного ставлення до світу;

2-й рівень – усвідомлення та освоєння цінностей країни;

3-й рівень – самовизначення, формування уявлень про загальнолюдські, розумові цінності.

Ця модель формування ціннісної орієнтації виконує ряд важливих функцій:

- орієнтовну, яка дозволяє сформувати орієнтовану основу діяльності, цільові установки;

- смислоутворюючу, яка допомагає виділити сенс, пов'язаний з ідеалом, конкретизувати його, сформулювати мету та усвідомити ціннісні орієнтації;
- гуманістичну, яка сприяє культивуванню ціннісних орієнтацій з моральністю.

На нашу думку, для формування ціннісних орієнтацій молоді, зокрема в школі та університеті, доцільно розвивати у молоді цінності культури, мови, побуту та інших національних ідентифікаторів. Саме таке формування дозволить скоригувати систему цінностей.

ВИСНОВКИ

1) Основними аспектами, які були розглянуті у дипломній роботі, є вплив особливостей комунікації на загальні якості цінності комунікативних установок молодості та розробка рекомендацій для поліпшення комунікації молоді. Дослідження виявило, що систематична робота зі свідомістю та формуванням ціннісних стереотипів є ефективним способом впливу на ціннісні орієнтації молоді. Застосування освітніх програм, тренінгів та ігрових методик може сприяти розвитку позитивних ціннісних орієнтацій, що сприятимуть покращенню комунікаційних зв'язків. Крім того, доступ молоді до різноманітних джерел інформації, що сприяють формуванню конструктивних ціннісних установок і розширенню світогляду, є важливим аспектом для покращення комунікації.

Другим аспектом, який був врахований у дослідженні, є підтримка та сприяння розвитку молодіжних ініціатив, які відповідають певним ціннісним орієнтаціям. Створення спеціальних молодіжних організацій та проектів, де молоді люди з різними ціннісними пріоритетами можуть знаходити спільну мову, об'єднуватись навколо певних ідей та цілей, допомагає формуванню позитивного самовизначення та залученню молоді до конструктивної спільноти. Це сприяє покращенню комунікаційних навичок та взаєморозумінню молодих людей.

Отже, висновки дипломної роботи вказують на практичне значення дослідження, оскільки містять рекомендації для поліпшення комунікації молоді шляхом впливу на їх ціннісні орієнтації. Ці рекомендації базуються на отриманих дослідницьких результатах та аналізі ціннісних пріоритетів молоді. Шляхом впровадження цих рекомендацій можна стимулювати позитивні зміни в комунікаційному середовищі, сприяючи побудові конструктивних і взаємовигідних відносин між молодими людьми та їх оточенням.

2) Для проведення дослідження було використано різні методи, які сприяли збору та обробці емпіричних даних. Аналіз літератури дозволив ознайомитись з попередніми дослідженнями та концептуальними моделями, пов'язаними з комунікацією та ціннісними орієнтаціями молоді.

Одним з методів, використаних для дослідження ціннісних орієнтацій молоді, була методика "Ціннісні орієнтації" М. Рокича. Цей тест є одним з найпоширеніших опитувальників для виявлення ціннісно-сислової сфери особистості, який базується на прямому ранжируванні списку цінностей.

Для отримання додаткової інформації про життєві цінності молоді було використано методику "Морфологічний тест життєвих цінностей" В. Ф. Сопова та Л. В. Карпушина. Цей опитувальник призначений для використання як в процесі консультування та індивідуальної діагностики, так і для дослідження різних груп з метою розуміння мотивації та важливості різних сфер життєдіяльності.

Порівняльний аналіз результатів дослідження ціннісних орієнтацій у студентів був проведений, щоб виявити спільні та відмінні риси ціннісного спрямування молоді. Цей аналіз дозволив зробити висновки про загальні тенденції та визначити особливості комунікативних установок молодості, пов'язані з їх ціннісними орієнтаціями.

Застосування цих методів дослідження дало змогу отримати об'єктивні дані про ціннісні орієнтації молоді та їх вплив на комунікативні установки. Комбінація кількісного і якісного аналізу результатів дозволила глибше зрозуміти сутність процесів комунікації у молоді та виявити можливі шляхи поліпшення комунікативної взаємодії.

Окрім використання методик "Ціннісні орієнтації" та "Морфологічний тест життєвих цінностей", проведено гру цінностей, відому як "Гра сенсів". Ця гра була проведена серед студентів і магістрів з метою дослідження їх особистих та соціальних цінностей.

Аналіз результатів гри сенсів виявив наявність загальних цінностей у групах студентів і магістрів. Це вказує на те, що учасники мають подібні

ціннісні орієнтації, які можуть бути використані для зміцнення співпраці та взаємодії в навчальному середовищі. Розуміння динаміки цінностей в цьому контексті є важливим для створення сприятливого середовища, де студенти можуть відчувати себе комфортно та співпрацювати один з одним.

Таким чином, проведення гри сенсів та аналіз її результатів розширили наше розуміння ціннісних пріоритетів студентів і магістрів у навчальному середовищі. Це допоможе нам у подальшому розробленні рекомендацій та стратегій, спрямованих на покращення комунікаційних установок молоді та створення позитивного навчального середовища.

3) Завдяки проведенню "Гри сенсів" серед студентів і магістрів, вдалось зрозуміти, що ця активність має велике значення для нашого дослідження. Гра не лише допомогла визначити важливий аспект наукової новизни нашої роботи, але й принесла значні переваги самим учасникам.

По-перше, "Гра сенсів" надала можливість особисто навчитися життєвим цінностям, що має велике значення для розвитку особистості. Учасники гри отримали можливість глибше розібратися в питаннях, пов'язаних з щастям, самовдосконаленням та об'єднанням. Це сприяло їх осмисленню власних цінностей та розширенню світогляду.

По-друге, гра створила сприятливу атмосферу для взаємодії та співпраці між учасниками. Через активну взаємодію, обговорення та обмін думками про цінності, студенти і магістри змогли краще зрозуміти один одного. Вони спільно виявили загальні ціннісні орієнтації, що сприяє побудові плідної комунікації і спільним проектам у навчальному середовищі.

Таким чином, проведення "Гри сенсів" було важливим етапом нашого дослідження, яке допомогло не лише з'ясувати ціннісні орієнтації студентів і магістрів, але й сприяло їх особистому розвитку та підтримці взаєморозуміння між ними.

4) Рекомендації щодо реалізації спецкурсу "Культура та мистецтво Англії та України" для формування ціннісних орієнтацій молоді:

- Організувати взаємодію зі студентами на основі ціннісного підходу, сприяти активній участі та взаємодії з метою усвідомлення важливості культури та мистецтва Англії та України у формуванні особистісних цінностей.
- Використовувати різноманітні методи та прийоми навчання, такі як бесіди, аналіз матеріалів, прослуховування уривків творів, перегляд відеофільмів та слухання музичних композицій, щоб активізувати інтерес та усвідомлення студентами ціннісного значення культури та мистецтва.
- Сприяти розвитку творчих та аналітичних здібностей студентів, стимулювати самостійну роботу та дослідницьку діяльність з метою виявлення особистих цінностей та їх зв'язку з культурою та мистецтвом.
- Пропонувати студентам активну участь у культурних заходах, музичних фестивалях, виставках, театральних постановках та інших подіях, що сприяють збагаченню їхнього досвіду та розумінню ціннісного потенціалу культури та мистецтва.
- Забезпечити належне використання джерел інформації, таких як сучасні періодичні видання, газета "Times", журнали "Time", "Scientific American".
- Організувати відвідування музеїв, художніх галерей, театральних вистав, концертів та інших культурних заходів, що стосуються теми спецкурсу. Сприяти студентам у власному освітньому процесі, самостійному вивченню та розширенню.

Для формування ціннісних орієнтацій молоді, зокрема в університеті, доцільно розвивати у молоді цінності культури, мови, побуту та інших національних ідентифікаторів. Саме таке формування дозволить скоригувати систему цінностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тимків Л.С. Взаємозв'язки темпераментальних властивостей та соціальної адаптації старшокласників [Текст] : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Тимків Лідія Степанівна ; Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький, 2010. - 20 с.
2. Васецька Т.М. Психологічні особливості впливу темпераменту на формування індивідуального стилю учбової діяльності молодших школярів [Текст] : автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / Васецька Т. М. ; Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова. – К., 2000. - 21 с.
3. Індивідуалізація виховання: методичні рекомендації / [С.Є.Кулачківська, Г.В. Гуменюк, О.О. Вовчик-Блакитна, С.О. Ладивір, І.І.Карабаєва, Т.О.Піроженко, О.В. Писарєва, К.В. Карасьова, Л.І. Соловйова] – К.: Міленіум, 2005. – 126 с.
4. Виховання у школярів ціннісного ставлення до людини: теоретичний та методичний аспекти [Текст] : [монографія] / О. В. Столяренко ; Ін-т проблем виховання НАПН України, Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. - Вінниця : Нілан, [20--] . Кн. 2 : Методологія виховання ціннісного ставлення до людини в учнів загальноосвітньої школи. - 2018. - 407 с.
5. Бурлака С.М. Формування життєвих компетентностей молодших школярів засобами технології розвитку критичного мислення та проектної діяльності [Текст] : [навч.-метод. посіб.] / С. М. Бурлака. - Харків : Основа, 2018. – 106 с.
6. Горст Н. А. Индивидуальные особенности высшей нервной деятельности человека: учеб. пособие / Н. А. Горст. — Астрахань : Астрахан. гос. пед. ун-т, 1998. — 66 с.

7. Волошина В. В. Розвиток пізнавальних інтересів у дошкільників та молодших школярів [Текст] : навч.-метод. посіб. з використанням модул.-дистанц. системи в курсі "Вікова та педагогічна психологія" для студ. пед. ВНЗ III-IV р. а. / В. В. Волошина [та ін.] ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди. - К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2003. - 50 с.
8. Семиченко В.А. Психология: Темперамент [Текст] : модульный курс (лекции, практ. занятия, задания для самост. работы для преподавателей и студ.) / В. А. Семиченко. - К. : Видавець О.М.Ешке, 2006. - 200 с.
9. Винославська О.В. Психологія: Навч. Посібник. Київ, 2005. 155 с.
10. Батаршев А. В. Темперамент і характер: психологічна діагностика / А. В. Батаршев. - М.: Владос-Прес, 2001. - 336 с.
11. Якунин В. А. Психология учебной деятельности студентов / В. А. Якунин. – М.: Знание, 1994. – 106с.
12. Голуб О.В..Формування самостійності учнів молодшого шкільного віку шкіл-інтернатів для дітей-сиріт у позаурочній діяльності [Текст] : дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Голуб Олена Вікторівна ; Бердянський держ. педагогічний ун-т. - Бердянськ, 2004. - 256 арк.
13. Русалов В. М. Природные предпосылки и индивидуально-психологические особенности личности / В. М. Русалов // Психология личности в трудах отечественных психологов ; сост. Л. В. Куликов. — СПб. : Питер, 2001. — С. 66–75.
14. Гінзбург М. Р. Психологічний зміст особистісного самовизначення // Зап. психол. 1994. № 3
15. Запорожець О. П. Психологічні властивості учнів молодшого шкільного віку з різним фізичним та розумовим навантаженням [Текст] : автореф. дис... канд. психол. наук:

- 19.00.02 / Запорожець Олена Петрівна ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. - К., 2008. - 22 с.
- 16.Тітов, І. Г. Психологія індивідуальної суб`єктності молодших школярів: теоретико-методичний аспект [Текст] : навч. посібник / І. Г. Тітов ; Полтавський держ. педагогічний ун-т ім. В.Г.Короленка. Психолого-педагогічний факультет. Кафедра психології. - Полтава : Техсервіс, 2007. - 70 с.
- 17.Шпак Марія Мирославівна Психологія розвитку емоційного інтелекту молодших школярів [Текст] : монографія / М. М. Шпак. - Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. - 371 с. - Бібліогр.: с. 322-360.
- 18.Максименко С. Д. Загальна психологія : підручник / С. Д. Максименко. – Вінниця : Нова Книга, 2004. – 704 с.
- 19.Юнг К. Г. Психологические типы. СПб.:Азбука, 2001. 367с.
- 20.Дудин, Сергей Иванович Темперамент как основа развития общих способностей [Текст] : автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.01 / Дудин Сергей Иванович ; РАН, Институт психологии. - М., 1993. - 23 с.
- 21.Біла І. М. Теоретичний аналіз проблеми розуміння. Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія і практика: зб. наук. праць. К.: Інформаційні системи, 2011. Випуск 5. С. 71-82.
- 22.Андреева Г.М. Соціальна психологія. Підручник для вищих учбових закладів. - М. : Аспект прес, 2000. - 376 с.
- 23.Толмачів Т.С. Ефективність системи диференціації у початковому навчанні / Толмачів Т.С. // Початкова. школа – 2006. – №11. – С. 25–29.
- 24.Стасюк М.В. Формування основ художнього світогляду учнів молодшого шкільного віку у процесі хорової діяльності [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Стасюк Марина Володимирівна ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. - К., 2010. - 20 с.

25. Розвиток критичного мислення молодших школярів в умовах нової української школи [Текст] : метод. посіб. - Харків : Друкарня Мадрид, 2019. - 64 с.
26. Мороз Н.Я. Психофизиологические основы индивидуального стиля деятельности: вопросы и ответы: справочный материал. – Витебск: УО «ВОГ ИПК и ПРР и СО», 2005
27. Козігора М. А. Вплив темпераменту молодшого школяра на успішність навчальної діяльності / М. А. Козігора // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. наук. праць. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. – Вип. 71. – С. 136-140.
28. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности (Основные положения, исследования и применение) / Л. Хьелл, Д. Зиглер. – СПб.: Питер Ком, 1999. – 608 с.
29. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): навч. посіб. / В.П. Кутішенко. – 2-ге вид. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 128 с.
30. Вітенко І.С., Вітенко Т.І. Основи психології / І.С. Вітенко, Т.І. Вітенко. – 2-е вид., переробл. і доп. – Вінниця : НОВА КНИГА, 2008. – 256 с.
31. Петрунько О.В. Діти і медіа: Соціалізація в агресивному медіасередовищі: Монографія. 2-ге видання. Ніжин: Аспект-Поліграф, 2011. 480 с.
32. Воропаєва В. Г. Теоретико-методологічні засади розвитку ціннісних орієнтацій сучасної молоді в умовах трансформації сучасного суспільства. В. Г. Воропаєва. Гуманітарний вісник ЗДІА. 2013. No 55. С. 257–267.
33. Глинянюк Н. В. Психолого-педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій сучасної студентської молоді. Н.В. Глинянюк. Режим доступу: http://tme.umo.edu.ua/docs/Dod/3_2010/Glinaniyk.pdf

- 34.Кадикова Т. А. Особливості динаміки ціннісних орієнтацій студентів-психологів: автореф. дис. ... канд. психол.наук: спец. 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології» Т. А. Кадикова. Одеса, 2002. - 17 с
- 35.Коберник Л. О. Психологічні особливості ціннісних орієнтацій студентів вищих педагогічних навчальних закладівЛ. О. Коберник Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки : зб. наук. праць. К.: НПУім. М. П. Драгоманова, 2008. No 23. С. 235–241
- 36.Психологу для роботи. Діагностичні методики : збірник. уклад.: М.В. Лемак, В.Ю. Петрище. -Вид. 2-ге, виправл. –Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2012. -616 с
- 37.Васютинський В. О. Ціннісно-орієнтаційні площини сучасного українського суспільства. В. О. Васютинський. Про-блеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України за ред. С. Д. Мак-сименка. Київ, 2006. Т. 8. Вип. 6. С. 40–45
- 38.Романюк Л.В. Ціннісні орієнтації студентів: сутність, структура іпсихологічні механізми розвитку. – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА,2004. – 188 с., с. 33-34
- 39.Філософія: навчальний посібник/ІФ Надольний, ВП Андрущенко, ІВБойченко, ВП Розумний та ін.; за ред. ІФ Надольного; 7-ме вид., доп. іперероб.–К.: Вікар, 2008. С. 455
- 40.Kroker A., Weinstein M. Data Trash: The Theory of Virtual Class. — Palgrave Macmillan: New York, 1994.
- 41.Максимчук Н.П. Ціннісні орієнтації та формування особистості майбутнього педагога //Психологія Зб. наук. праць. Вип. 1. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 1998. – С.33-37
- 42.Максимчук Н.П. Самопізнання як умова становлення ціннісних орієнтацій майбутньогопедагога // Психологія самосвідомості: минуле,

- сучасний стан та перспективи дослідження. Зб.наук. конференції, присвяченої 100-річчю від дня народження П.П.Чамати. – К., 1998. – С.58-59
43. Драченко, В. В. Виховання морально-ціннісних орієнтацій підлітків засобами творів світової художньої культури : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 “Теорія і методика виховання” / В. В. Драченко. – К., 2008. – 24 с
44. Groningen, R. Mean or green? Value orientations, morality and prosocial behavior / R. Groningen. – Berlin, 2008. – 204 p.
45. Hofstede, G. Cultures and Organizations: Software of the Mind / Geert Hofstede. – London : McGraw-Hill, 1990. – P. 6–7.
46. Kluckhohn, F. R. Variations in value orientations / F. R. Kluckhohn, F. L. Strodtbeck. – Evanston, IL : Row, Peterson, .1961. – P. 5–48
47. Van Lange, P. From games to giving: social value orientation predicts donation to noble causes / P. Van Lange , R. Bekkers , T. Schuyt // Basic and applied social psychology. – 2007. – № 29 (4). – P. 375–384.
48. Кавалеров А.А. Цінність у соціокультурній трансформації : монографія. – Одеса : Астропринт, 2001. – С. 165–177.
49. Скок М.А. Ціннісні орієнтації особистості сучасного студента. Вісник ЧДПУ. Серія: Психологічні науки : [зб. наук. праць] / [голов. ред. М.О. Носко; Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т.Г. Шевченка]. – Чернігів: Ред.-вид. центр ЧДПУ, 2002. – Вип. 11. – С. 128–132.
50. Соціальне самопочуття, настрої та ціннісні орієнтації населення України: Соціологічне дослідження Інституту соціології НАН України URL: <http://www.niss.gov.ua/Table/51006/socycolog.Htm>
51. Сметаняк В.І. Особистість як предмет наукової психологічної рефлексії / Сметаняк В.І. // Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки. – Івано-Франківськ: Плай, 2003. – Вип. IV. – С. 140-144.

- 52.Сметаняк В.І. Роль психологічного рекету в програмуванні життєвого шляхуособистості. Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ: Плай, 2000. – Вип. 5. – Ч. II. – С. 190-195
- 53.Rokeach M. The nature of human values. - NY, Free Press, 1973.
- 54.Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2021, № 4 (108)
- 55.Ятчук О. М. Інтерактивне телебачення: соціально-комунікаційні моделі та технології: монографія. Дніпро: УМСФ, 2018. 136 с.
- 56.Nicolaou, C. (2023). The Secret Power of Digital Storytelling Methodology: Technology-Enhanced Learning Utilizing Audiovisual Educational Content. In J. DeHart (Ed.), Enhancing Education Through Multidisciplinary Film Teaching Methodologies (pp. 235-246). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-6684-5394-0.ch013>
- 57.Wolff, G. H., & Shen, C. (2022). Audience size, moderator activity, gender, and content diversity: Exploring user participation and financial commitment on Twitch.tv. *New Media & Society*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/14614448211069996>
- 58.Life satisfaction and the conventionality of political participation: The moderation effect of post-materialist value orientation.URL:<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/01925121211006567>
- 59.Explication of factors of the axiopsychological design of life achievements of modern youth. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/handle/123456789/4932>
- 60.Cyberloafing behaviors among university students and its relation to Hedonistic-Stimulation value orientation, cyberloafing attitudes, and time spent on the Internet. URL:<https://link.springer.com/article/10.1007/s12144-020-00932-9>

Всього джерел – 60

Джерел за останні п'ять років – 12

Джерел зарубіжних Авторів за останні п'ять років – 5 [56, 57, 58,59,60]

Джерел українських авторів за останні п'ять років – 7 [4, 5, 25, 27, 50, 54, 55]

Анкета

Ми проводимо дослідницьку роботу і будемо вам дуже вдячні, якщо ви приймете в ній участь, відповівши на наші запитання:

1. Вік _____

2. Сімейний стан _____

3. Діти _____

4. Цінності в житті

(Поставте цифри в порядку значимості для Вас)

а) професія _____

б) соціальний статус _____

в) сім'я _____

г) самовдосконалення _____

д) ваш варіант відповіді _____

5. Чому вирішили вступити до ВНЗ?

а) необхідно отримати диплом _____

б) можливість інтелектуального розвитку _____

в) можливість поліпшити своє матеріальне положення _____

г) отримання професії _____

д) бажання родителів _____

е) для самоутвердження _____

ж) ваш варіант відповіді _____

6. Чим обумовлений вибір даної професії?

а) вступити разом з друзями _____

б) можливість інтелектуального розвитку _____

в) можливість поліпшити своє матеріальне положення _____

г) отримання професії _____

д) бажання батьків _____

е) для самоутвердження _____

ж) ваш варіант відповіді _____

7. Як плануєте застосувати отримані знання?

- а) буду працювати за обраною професією
- б) не буду працювати за даною професією
- в) ще не вирішив (а) _____

Далі були використані наступні методики.

Таблиця 1.1

Результати дослідження ціннісних орієнтацій у студентів 4 курсу за методикою «Ціннісні орієнтації» М. Рокича (інструментальні цінності)

Номер п / п	Список Б (інструментальні цінності):	4 курс %
1	- Високі запити (високі вимоги до життя і високі домагання);	-
2	- Відповідальність (почуття обов'язку, вміння тримати своє слово);	9,90
3	- Акуратність (охайність), вміння тримати в порядку речі, порядок у справах;	-
4	- Життєрадісність (почуття гумору);	5,80
5	- Вихованість (гарні манери);	9,90
6	- Незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче);	9,90
7	- Непримиренність до недоліків у собі та інших;	-
8	- Освіченість (широта знань, висока загальна культура);	5,80
9	- Ретельність (дисциплінованість);	9,90
10	- Раціоналізм (вміння тверезо і логічно мислити, приймати обдумані, раціональні рішення);	-
11	- Тверда воля (уміння наполягти на своєму, не відступати перед труднощами);	-
12	- Сміливість у відстоюванні своєї думки, поглядів;	-
13	- Самоконтроль (стриманість, самодисципліна);	-
14	- Терпимість (до поглядів і думок інших, вміння прощати іншим їхні помилки та омани);	16,90
15	- Широта поглядів (вміння зрозуміти чужу точку зору, поважати інші смаки, звичаї, звички);	15,20
16	- Чесність (правдивість, щирість);	22,50
17	- Ефективність у справах (працелюбність, продуктивність в роботі);	-
18	- Чуйність (дбайливість).	-

Таблиця 1.2

Результати дослідження ціннісних орієнтацій у студентів 4 курсу за методикою «Ціннісні орієнтації» М. Рокича (термінальні цінності).

Номер п / п	Список А (термінальні цінності):	4 курс %
1	- Активна діяльне життя (повнота та емоційна насиченість життя);	5,20

2	-Життєва мудрість (зрілість суджень та здоровий глузд, що досягаються життєвим досвідом);	5,20
3	- Здоров'я (фізичне і психічне);	51,20
4	- Цікава робота;	-
5	- Краса природи і мистецтва (переживання прекрасного в природі і в мистецтві);	-
6	- Любов (духовна і фізична близькість з коханою людиною);	-
7	- Матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних труднощів);	-
8	- Наявність хороших і вірних друзів;	5,20
9	- Суспільне покликання (повага колективу, оточуючих, товаришів по роботі);	-
10	- Пізнання (можливість розширення своєї освіти, кругозору, загальної культури, інтелектуальний розвиток);	-
11	- Продуктивне життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил та здібностей);	-
12	- Розвиток (робота над собою, постійне фізичне і духовне вдосконалення);	12,2
13	- Розваги (приємне, необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків);	-
14	- Свобода (незалежність у судженнях і вчинках, самостійність);	5,20
15	- Щасливе сімейне життя;	9,90
16	- Творчість (можливість творчої діяльності);	-
17	- Щастя інших (розвиток, добробут і вдосконалення інших людей, всього народу, людства в цілому);	-
18	- Впевненість у собі (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів).	5,20

Додаток В

Таблиця 2.1

Показники студентів 4 курсу за морфологічним тестом життєвих цінностей.

Цінності		Бали
Життєві цінності	Активні соціальні контакти	38.1
	Креативність	33.4
	Духовне задоволення	42.4
	Розвиток себе	39.1
	Високе матеріальне становище	40
	Власний престиж	29.8
	Збереження власної індивідуальності	35.6
	Досягнення	42
Життєві сфери	Сфера освіти	52.1
	Сфера професійної життя	60.2
	Сфера захоплень	48.8
	Сфера фізичної активності	39
	Сфера сімейного життя	49.6
	Сфера громадської активності	45

Таблиця 1.3

Результати дослідження ціннісних орієнтацій у магістрантів за методикою
«Ціннісні орієнтації» М. Рокича (інструментальні цінності)

Номер п / п	Список 1 (інструментальні цінності)	Магістранти %
1	- Акуратність (охайність), вміння тримати в порядку речі, порядок у справах;	10,30
2	- Вихованість (гарні манери);	12,40
3	- Високі запити (високі вимоги до життя і високі домагання);	-
4	- Життєрадісність (почуття гумору);	13,40
5	- Ретельність (дисциплінованість);	-
6	- Незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче);	4,90
7	- Непримиренність до недоліків у собі та інших;	-
8	- Освіченість (широта знань, висока загальна культура);	4,90
9	- Відповідальність (почуття обов'язку, вміння тримати своє слово);	4,90
10	- Раціоналізм (вміння тверезо і логічно мислити, приймати обдумані, раціональні рішення);	4,90
11	- Самоконтроль (стриманість, самодисципліна);	4,90
12	- Сміливість у відстоюванні своєї думки, поглядів;	-
13	- Тверда воля (уміння наполягти на своєму, не відступати перед труднощами);	4,90
14	- Терпимість (до поглядів і думок інших, вміння прощати іншим їхні помилки та омани);	-
15	- Широта поглядів (вміння зрозуміти чужу точку зору, поважати інші смаки, звичаї, звички);	11,50
16	- Чесність (правдивість, щирість);	11,50
17	- Ефективність у справах (працелюбність, продуктивність в роботі);	-
18	- Чуйність (дбайливість).	-

Таблиця 1.4

Результати дослідження ціннісних орієнтацій у магістрантів за методикою
«Ціннісні орієнтації» М. Рокича (термінальні цінності)

Номер п / п	Список 2 (термінальні цінності)	Магістранти %
1	- Активна діяльне життя (повнота та емоційна	-

	насиченість життя);	
2	-Життєва мудрість (зрілість суджень та здоровий глузд, що досягаються життєвим досвідом);	4,90
3	- Здоров'я (фізичне і психічне);	39,90
4	- Цікава робота;	-
5	- Краса природи і мистецтва (переживання прекрасного в природі і в мистецтві);	-
6	- Любов (духовна і фізична близькість з коханою людиною);	4,90
7	- Матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних труднощів);	-
8	- Наявність хороших і вірних друзів;	-
9	- Суспільне покликання (повага оточуючих, колективу, товаришів по роботі);	-
10	- Пізнання (можливість розширення своєї освіти, кругозору, загальної культури, інтелектуальний розвиток);	-
11	- Продуктивне життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил та здібностей);	4,90
12	- Розвиток (робота над собою, постійне фізичне і духовне вдосконалення);	4,90
13	- Розваги (приємне, необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків);	4,90
14	- Свобода (самостійність, незалежність у судженнях і вчинках);	-
15	- Щасливе сімейне життя;	24
16	- Щастя інших (добробут, розвиток і вдосконалення інших людей, всього народу, людства в цілому);	-
17	- Творчість (можливість творчої діяльності);	-
18	- Впевненість у собі (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів).	11,60

Додаток Д

Таблиця 2.2

Показники магістрантів за морфологічним тесту життєвих цінностей

Цінності		Магістранти
Життєві цінності	Досягнення	39
	Розвиток себе	37
	Активні соціальні контакти	37.7
	Креативність	30.9
	Високе матеріальне становище	38
	Власний престиж	36.5
	Збереження власної індивідуальності	35.5
	Духовне задоволення	39
Життєві сфери	Сфера освіти	48.2
	Сфера професійної життя	49
	Сфера громадської активності	47
	Сфера фізичної активності	41
	Сфера захоплень	45.9
	Сфера сімейного життя	48

Додаток Ж

Таблиця 1.5

Порівняльні показники дослідження цінностей орієнтацій (термінальні цінності) за методикою М. Рокича студентів 4 курсу та магістрів.

Номер п / п	Список А (термінальні цінності)	4 курс %	магістри %
1	- Активна діяльне життя (повнота та емоційна насиченість життя);	5,20	-
2	- Життєва мудрість (зрілість суджень та здоровий глузд, що досягаються життєвим досвідом);	5,20	4,90
3	- Цікава робота;	-	-
4	- Здоров'я (фізичне і психічне);	51,20	39,90
5	- Матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних труднощів);	-	-
6	- Любов (духовна і фізична близькість з коханою людиною);	-	4,90
7	- Краса природи і мистецтва (переживання прекрасного в природі і в мистецтві);	-	-
8	- Наявність хороших і вірних друзів;	5,20	-
9	- Пізнання (можливість розширення своєї освіти, кругозору, загальної культури, інтелектуальний розвиток);	-	-
10	- Суспільне покликання (повага оточуючих, колективу, товаришів по роботі);	-	-
11	- Продуктивне життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил та здібностей);	-	4,90
12	- Розвиток (робота над собою, постійне фізичне і духовне вдосконалення);	12,20	4,90
13	- Розваги (приємне, необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків);	-	4,90
14	- Свобода (самостійність, незалежність у судженнях і вчинках);	5,20	-
15	- Щасливе сімейне життя;	9,90	24
16	- Творчість (можливість творчої діяльності);	-	-
17	- Щастя інших (добробут, розвиток і вдосконалення інших людей, всього народу, людства в цілому);	-	-
18	- Впевненість у собі (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів).	5,20	11,60

Таблиця 1.6

Порівняльні показники дослідження цінностей орієнтацій (інструментальні цінності) за методикою М. Рокича студентів 4 курсу та магістрів

Номер п / п	Список Б (інструментальні цінності)	4 курс %	Магістри %
1	- Акуратність (охайність), вміння тримати в порядку речі, порядок у справах;	-	10,30
2	- Вихованість (гарні манери);	9,9	12,40
3	- Високі запити (високі вимоги до життя і високі домагання);	-	-
4	- Життєрадісність (почуття гумору);	5,8	13,40
5	- Ретельність (дисциплінованість);	9,9	-
6	- Незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче);	5,8	4,90
7	- Непримиренність до недоліків у собі та інших;	-	-
8	- Освіченість (широта знань, висока загальна культура);	5,80	4,90
9	- Відповідальність (почуття обов'язку, вміння тримати своє слово);	9,90	4,90
10	- Раціоналізм (вміння тверезо і логічно мислити, приймати обдумані, раціональні рішення);	-	4,90
11	- Самоконтроль (стриманість, самодисципліна);	-	4,9
12	- Сміливість у відстоюванні своєї думки, поглядів;	-	-
13	- Тверда воля (уміння наполягти на своєму, не відступати перед труднощами);	-	4,90
14	- Терпимість (до поглядів і думок інших, вміння прощати іншим їхні помилки та омани);	16,90	-
15	- Широта поглядів (вміння зрозуміти чужу точку зору, поважати інші смаки, звичаї, звички);	9,90	11,50
16	- Чесність (правдивість, щирість);	22,50	11,50
17	- Ефективність у справах (працелюбність, продуктивність в роботі);	-	-
18	- Чуйність (дбайливість).	-	-

Таблиця 2.3

Порівняльні показники результатів дослідження за морфологічним тесту
життєвих цінностей студентів 4 курсу і магістрів

Цінності		4 курс бали	Магістри бали
Життєві цінності	Розвиток себе	39.1	37
	Духовне задоволення	42.4	39
	Креативність	33.4	30.9
	Активні соціальні контакти	38.1	37.7
	Власний престиж	29.8	36.5
	Високе матеріальне становище	40	38
	Досягнення	42	39
	Збереження власної індивідуальності	35.6	35.5
Життєві сфери	Сфера професійного життя	60.2	49
	Сфера освіти	52.1	48.2
	Сфера сімейного життя	49.6	48
	Сфера громадської активності	45	47
	Сфера захоплень	48.8	45.9
	Сфера фізичної активності	39	41

Додаток К

Таблиця 3.1

Порівняльні показники дослідження результатів "гри сенсів" студентів 4 курсу і магістрів.

	Цінності	4 курс	Магістри
Особисті цінності			
	життя	35,5	36
	здоров'я	25,3	28
	щастя	32	33,1
	безпека	42	41,5
	дружба	37,5	36
Соціальні цінності			
	любов	52	53,5
	повага	44	45,5
	справедливість	28	29,2
	чесність	24	22,3
	співпраця	26	27,2

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу студента 4 курсу спеціальності 053 «Психологія»
Університету економіки і права «КРОК»

Кіндрася Владислава Івановича, виконану на тему:
«Вплив ціннісних орієнтацій на комунікацію молоді»

Актуальність цього питання полягає в тому, що комунікація має суспільну природу, вона органічно пов'язана з відтворенням суспільного життя, змістом суспільних процесів, з постановкою і вирішенням ключових соціально–культурних проблем.

Відповідність змісту і досліджень кваліфікаційної роботи полягає у тому, що дана робота вміщує у собі комплексне дослідження процесу впливу ціннісних орієнтацій на комунікацію.

У роботі використані методики, які допомагають всебічно розглянути та описати проблеми впливу ціннісних орієнтацій на комунікацію, надавши при цьому дієві рекомендації, які виходять із проблем, визначених емпіричним дослідженням.

Проведення досліджень допомогло досягнути поставлених завдань. Був проведений порівняльний аналіз результатів дослідження, який дав змогу сформулювати висновки завдяки ефективному підбору методів для вивчення ціннісних орієнтацій у студентів.

Отримані дані свідчать про необхідність приділяти більше уваги професійній етиці в освітньому процесі і організувати його з урахуванням вимог ринку. Такий підхід зробить освіту більш конкурентоспроможною, а студенти зазнають менше внутрішніх конфліктів.

Порівнюючи результати дослідження, можна зробити наступні висновки: життєрадісність та самовдосконалення є основними інструментальними цінностями, а чесність, ретельність та широта поглядів ділять третє місце.

Узагальнений аналіз показав, що багато студентів 4 курсу і магістрів віддають перевагу цінностям, пов'язаним з професійним життям, що свідчить про їхній інтерес до професійного розвитку та успіху.

Кваліфікаційна робота та графічний матеріал відповідає вимогам державних стандартів.

Кваліфікаційна робота виконана на низькому рівні, заслуговує на оцінку 50 балів. Важаю, що випускнику можна присвоїти освітній ступень бакалавра.

Рецензент:

доктор психол.наук,ст. наук. співр
(науковий ступінь, вчене звання)

Петрунько О.В.
(прізвище, ім'я, по-батькові)

05.06.2023

РЕФЕРАТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

ВПЛИВ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ НА КОМУНІКАЦІЮ МОЛОДІ

Виконав: Кіндрась Владислав Іванович
здобувач вищої освіти ступеня «бакалавр»,
за спеціальністю «Психологія»

Науковий керівник: Васильченко О. М.,
доктор психологічних наук, доцент

Вплив ціннісних орієнтацій на комунікацію молоді є актуальною та значущою темою у сучасному суспільстві. Ця дипломна робота присвячена дослідженню теоретичних та методологічних засад впливу ціннісних орієнтацій на комунікацію молоді, емпіричному дослідженню особливостей цього впливу та розробці рекомендацій щодо покращення ціннісних орієнтацій молоді.

Мета: дипломна робота являється дослідженням впливу особливостей комунікації на загальні якості цінності комунікативних установок молодості.

Завдання: Для досягнення мети були поставлені наступні завдання:

1. Вивчити літературу по темі дослідження, розглянути теоретичні аспекти проблеми.
2. Підібрати методики для дослідження ціннісних орієнтацій у студентів.
3. Здійснити емпіричне дослідження цього впливу та проаналізувати результати дослідження;
4. Розробити практичні рекомендації студентам 4 курсу щодо попередження негативного впливу ціннісних орієнтацій на комунікацію молоді.

Об'єктом дослідження є комунікативний процес.

Предметом дослідження є ціннісні орієнтації як чинник особливостей комунікативного процесу у молоді.

У вступі висвітлюється актуальність дослідження на тему "Вплив ціннісних орієнтацій на комунікацію молоді" пояснюється необхідністю розуміння зв'язку між ціннісними орієнтаціями та комунікативними

процесами в сучасному складному комунікаційному середовищі. Молодь, як активна частина суспільства, знаходиться в постійній взаємодії з різноманітними людьми, що створює особливі умови для вивчення впливу їх ціннісних орієнтацій на стиль спілкування, вибір комунікаційних стратегій та сприйняття інформації.

Ціннісні орієнтації формують ціннісну систему особистості та визначають спосіб сприйняття, спілкування та реагування на інформацію. Розуміння цього впливу має вагомий значимість для розробки рекомендацій та методик покращення комунікації серед молоді. Отримані результати дослідження дозволяють розробити спеціальні підходи до взаємодії, що враховуватимуть особисті цінності, переконання та потреби молоді, тим самим сприяючи більш ефективному й задовільному спілкуванню.

Крім того, дослідження впливу ціннісних орієнтацій на комунікацію молоді може сприяти покращенню міжособистісних відносин, що є важливим аспектом розвитку суспільства та побудови гармонійних міжлюдських взаємин.

У першому розділі **«Теоретико-методологічні засади впливу ціннісних орієнтацій на комунікацію молоді»** перш за все розглядаються різні підходи до визначення ціннісних орієнтацій та їх класифікація. Враховуючи багатогранність цього поняття, проводиться аналіз основних теоретичних підходів та моделей, що допомагають розуміти природу ціннісних орієнтацій та їх вплив на комунікацію.

У сучасному світі, де комунікаційні процеси стають все складнішими і різноманітнішими, вивчення впливу ціннісних орієнтацій на комунікацію молоді набуває великої актуальності. Ціннісні орієнтації визначаються як стійкі переконання в перевагу певної форми поведінки або кінцевої мети існування з особистісної або соціальної перспективи, порівняно з протилежними або альтернативними формами поведінки або кінцевими метами існування.

Одним з ключових аспектів є зв'язок між ціннісними орієнтаціями та комунікаційними процесами. Дослідження показують, що ціннісні орієнтації

впливають на стиль спілкування, вибір комунікаційних стратегій та сприйняття інформації. Наприклад, особи з різними ціннісними орієнтаціями можуть має різні підходи до вирішення конфліктів, сприймати інформацію по-різному та використовувати різні комунікаційні стратегії.

У розділі також вивчаються основні теоретичні моделі, що пояснюють вплив ціннісних орієнтацій на комунікацію. Наприклад, одна з таких моделей - це "теорія ціннісних орієнтацій" Мілтона Рокіча, яка розглядає вплив ціннісних орієнтацій на процес прийняття рішень та сприйняття інформації.

Враховуючи важливість розуміння впливу ціннісних орієнтацій на комунікацію молоді, цей розділ надає теоретичні основи і методологічні засади для подальшого дослідження даної проблематики.

У другому розділі **«ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВПЛИВУ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ НА КОМУНІКАЦІЮ МОЛОДІ»** пропонується емпіричне дослідження, спрямоване на виявлення особливостей впливу ціннісних орієнтацій на комунікацію молоді. В цьому підрозділі розглядається організація дослідження та методики, які були використані для збору та аналізу даних.

Організація дослідження включає визначення об'єкта та предмета дослідження, вибір вікової категорії молоді, яка братиме участь у дослідженні, а також встановлення цілей і завдань дослідження. Далі уточнюються методи та прийоми збору інформації про ціннісні орієнтації та комунікаційні звички молоді.

Для проведення дослідження було використано методи спостереження за поведінкою студентів під час занять та перерв, а також отриману інформацію від викладача про рівень активності студентів. Це дозволило сформувати цілісне уявлення про темпераменти студентів і їх особливості під час навчальної діяльності.

Після аналізу отриманих даних були виділені найбільш явні особливості темпераментів студентів (молоді). Зокрема, демонстративність виявилася найбільш впливовою рисою, оскільки було зафіксовано 5

статистично значущих самостійних впливів демонстративності на параметри інтонації. Крім того, виявлено вплив гіпертимність, де кожна з рис мала по 5 впливів різного роду на параметри інтонації.

Загальні висновки до розділу 2 вказують на психологічні умови повноцінного розвитку ціннісної сфери особистості та реалізації індивідуальних можливостей молоді. Зокрема, це включає орієнтацію на позитивну оцінку, сприйняття здатності до соціального самозахисту як невід'ємної якості, потребу творчих пошуків, прийняття адекватних рішень, впевненість у своїх силах та можливостях, а також наявність знань про свою особистість та гнучку взаємодію в освітньому просторі.

В цілому, проведення дослідження дало змогу досягнути поставлених завдань, ознайомитись з літературою та теоретичними аспектами проблеми, провести порівняльний аналіз результатів дослідження та сформулювати висновки. Крім того, були підібрані методики для вивчення ціннісних орієнтацій у студентів, аналіз літератури розкрив поняття ціннісних орієнтацій, їх роль у структурі особистості та розвитку, а також надав психологічну характеристику студентства.

Результати анкетування показали, що найбільш значимими життєвими цінностями для респондентів є "сім'я" (перше місце), "самовдосконалення" (друге місце) і "здоров'я" (третє місце). Більшість респондентів виявили бажання підвищити свій інтелектуальний рівень як головну причину вступу до вищого навчального закладу.

Додатково, порівняння з магістрантами показало, що зменшилася кількість респондентів, які планують застосувати отримані знання на практиці на 10%, не визначилися щодо вибору професії - на 10% менше, тоді як кількість осіб, які не планують працювати у вибраній професії, збільшилася на 15%.

Загальною метою розділу є підтвердження чи спростування теоретичних моделей та гіпотез, які були розглянуті в першому розділі, шляхом проведення емпіричного дослідження і аналізу його результатів. Це

дозволяє отримати практичні висновки та рекомендації щодо впливу ціннісних орієнтацій на комунікацію молоді і сприяє подальшому розвитку цієї наукової галузі.

У третьому розділі **«РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДІ»** пропонуються рекомендації та заходи, спрямовані на покращення ціннісних орієнтацій у молоді. З урахуванням результатів теоретичного аналізу та емпіричних досліджень, надано цілісний підхід до формування та розвитку ціннісних орієнтацій у молоді.

Освіта та виховання:

- Впровадження ціннісно орієнтованих підходів у навчальні програми та освітні процеси, спрямованих на формування позитивних цінностей та етичних принципів.

- Вдосконалення методик навчання, спрямованих на розвиток критичного мислення та вміння аналізувати цінності, що допомагають молоді усвідомлювати свої власні ціннісні орієнтації.

- Залучення до навчального процесу вчителів та вихователів, які володіють позитивними ціннісними орієнтаціями та можуть служити прикладом для молоді.

Соціальна середовище та взаємодія:

- Створення сприятливого соціального середовища, де панує взаєморозуміння, толерантність та повага до різних цінностей і думок.

- Пропагування позитивних цінностей через засоби масової інформації, культурні події та спортивні заходи.

- Створення можливостей для молоді взаємодіяти з людьми, які мають різні ціннісні орієнтації, що сприяє розширенню світогляду та розумінню інших людей.

Особистісний розвиток та самовдосконалення:

- Підтримка самоаналізу та рефлексії, що сприяють осмисленню власних цінностей та їх зміцненню.

- Розвиток емоційної інтелігенції та емпатії, що сприяють кращому розумінню потреб та цінностей інших людей.

- Залучення до самовдосконалення, через участь у тренінгах, семінарах та інших формах розвитку особистості.

Підсумуючи розділ, можна сказати, що для покращення ціннісних орієнтацій молоді необхідно впроваджувати рекомендації на трьох рівнях: організаційному, соціальному та психологічному.

На організаційному рівні рекомендується усвідомлювати переваги управління на основі цінностей, формувати ціннісну культуру, враховувати роль цінностей у навчальній діяльності, створювати прийнятні побутові умови та прояснювати особисті цінності через розширення внутрішніх комунікацій.

На соціальному рівні рекомендується виявляти цінності молоді та шанобливо до них ставитися, роз'яснювати цінності, які цінуються у навчанні та житті, орієнтувати молодь на цінності якості життя, формувати доброзичливу соціально-психологічну атмосферу, допомагати молоді усвідомити свої особисті цінності.

На психологічному рівні рекомендується молоді усвідомити свої цінності та цінності своєї діяльності, зрозуміти свою роль та функцію у житті інших людей, оцінити гармонійність цінностей в системі, підтримувати цінності розвитку та відповідальності перед собою та іншими, налагоджувати позитивну взаємодію з іншими людьми.

Загальною метою рекомендацій є формування ціннісної культури, інтенсифікація взаємодії молоді та розвиток особистості.

Впровадження цих рекомендацій може сприяти покращенню ціннісних орієнтацій молоді та сприяти їх повноцінному розвитку.

Вважається, що початком молодості (кінцем дитинства) є момент, коли в організмі людини завершуються фізіологічні та психічні процеси, пов'язані із статевою зрілістю; а кінцем молодості – момент, коли юнак повністю вступає у становище дорослого.

Ознакою розвитку самосвідомості молоді є поява відкритого свого «Я». У цьому велику роль розвитку свого «Я» грає соціальне середовище. Дослідники вказують що самосвідомість і є інтеріоризована, перенесена всередину соціальна свідомість. Самосвідомість молодих людей залежить від відносин, що складаються у суспільстві. Це положення виходить з того, що молоді люди розвиваються як особистості певної людської спільності і від системи цієї спільності залежить самосвідомість конкретної молодої людини.

В даному дослідженні було виявлено, що розвиток самосвідомості у молоді пов'язаний з формуванням їхнього відкритого свого "Я". Соціальне середовище відіграє важливу роль у цьому процесі, оскільки самосвідомість є інтеріоризованою і перенесеною всередину соціальної свідомості.

Особисті цінності, такі як "Я", "моя свобода та безпека" та "улюблені мною люди", стали пріоритетними для багатьох молодих людей. У той же час, суспільні цінності втратили своє пріоритетне значення. Цінності молоді різняться в залежності від регіону, освіти та рівня добробуту. Вони часто формуються на основі стереотипів та рішень, які не відповідають потребам всієї молоді.

Цінності є матеріальними або ідеальними об'єктами, які мають значимість для соціального суб'єкта з позицій задоволення його потреб та інтересів. Вони виступають критеріями оцінки як всього життя особистості, так і окремих її вчинків і дій. Цінності визначають картину світу і фільтрують інформацію, яку особистість сприймає. Вони є основою для вибору та оцінки альтернативних способів дії.

Становлення свідомості молоді відбувається під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників. Молодь займає важливе місце у суспільстві як основне джерело інтелектуального потенціалу та має велику соціальну та професійну перспективу.

Загалом, розвиток самосвідомості та формування цінностей у молоді є складним процесом, що залежить від соціокультурних факторів та взаємодії з оточуючим середовищем. Розуміння цих процесів допомагає краще

зрозуміти молодь і створює підґрунтя для розвитку ефективних програм та стратегій підтримки молоді в сучасному суспільстві.

Висновок

На основі проведеного кваліфікаційного дослідження була розроблена програма оптимізації розвитку мотиваційної сфери особистості майбутніх психологів. Ця програма складається з трьох основних блоків: інформаційного, діагностичного та розвивального.

Блок інформаційного забезпечує студентів-психологів необхідною теоретичною і практичною інформацією про мотиваційну сферу особистості. Це можуть бути лекції, навчальні матеріали, літературні джерела та інші ресурси, які допомагають студентам розуміти сутність мотивації та її вплив на поведінку та розвиток особистості.

Блок діагностичний передбачає використання різних методик та інструментів для виявлення та оцінювання мотиваційної сфери студентів. Це можуть бути психологічні тести, анкети, спостереження та інші методи, що дозволяють з'ясувати індивідуальні особливості та потреби студентів у мотиваційній сфері.

Блок розвивальний містить рекомендації та практичні завдання, спрямовані на покращення та оптимізацію мотиваційної сфери студентів-психологів. Це можуть бути тренування саморегуляції, розвиток метакогнітивних навичок, планування та встановлення мети, а також підтримка мотивації до саморозвитку і професійного зростання.

Розроблена програма органічно впишеться у навчально-професійну діяльність студентів-психологів і не вимагатиме організації додаткових спеціальних занять. Вона може бути інтегрована у існуючі навчальні курси чи використовуватися як самостійний інструмент для розвитку мотиваційної сфери студентів.

ВІДГУК

на кваліфікаційну роботу студента 4 курсу спеціальності 053 «Психологія»
Університету економіки і права «КРОК»

Кіндрася Владислава Івановича, виконану на тему:
«Вплив ціннісних орієнтацій на комунікацію молоді»

Робота на тему «Вплив ціннісних орієнтацій на комунікацію молоді» виконана відповідно до методичних рекомендацій на замовлення Навчально-наукового інституту психології Університету економіки та права «Крок».

Метою кваліфікаційної роботи являється дослідження впливу особливостей комунікації на загальні якості цінності комунікативних установок молодості.

Актуальність проблеми обумовлена конфліктом між сучасними соціальними умовами, що ставлять особливі вимоги до формування системи ціннісних орієнтацій особистості, та недостатнім розумінням психологічних факторів і механізмів її розвитку.

Кваліфікаційна робота вміщує у собі комплексне дослідження процесу впливу ціннісних орієнтацій на комунікацію. Також, у роботі використані методики, які допомагають всебічно розглянути та описати проблеми впливу ціннісних орієнтацій на комунікацію, надавши при цьому дієві рекомендації, які виходять із проблем, визначених емпіричним дослідженням.

У роботі наведені результати дослідження і ефективно розроблені практичні рекомендації студентам 4 курсу щодо попередження негативного впливу ціннісних орієнтацій на комунікацію молоді.

Випускник опрацював літературу по темі дослідження, розглянув теоретичні аспекти проблеми. Підібрав сучасні методики для дослідження ціннісних орієнтацій у студентів. Здійснив емпіричне дослідження цього впливу та проаналізував результати дослідження.

В роботі виявлено численні недоліки. Так у теоретичній частині роботи недостатньо представлено аналіз сучасних досліджень проблеми, не здійснено систематизацію та аналіз наукової літератури. В емпіричній частині відсутній статистичний аналіз результатів дослідження, висновки поверхові.

Оцінка кваліфікаційної роботи 50 балів. Випускник набув знань, умінь та навичок, які відповідають вимогам до фахівця з психології і є можливість присудження йому освітнього ступеня бакалавра.

Науковий керівник:

Доктор психологічних наук, доцент,
професор кафедри психології

Васильченко Ольга Миколаївна